

1

101

102

103

104

105

106

107

108

109

110

111

112

113

114

115

116

117

118

119

120

121

122

123

124

125

126

127

128

129

130

131

132

133

134

135

136

137

138

139

140

141

142

143

144

145

146

147

148

149

150

151

152

153

154

155

156

157

158

159

160

161

162

163

164

165

166

167

168

169

170

171

172

173

174

175

ו שמקדשין על שבר. ודוקא במקום דהוי חמר מדינה, דהיינו שאין יין בכל העיר. ויש אומרים שאין יין גדל מהלך יום סביב העיר (טור עמוד קמג). ומה שכתב שאין יין בכל העיר, פירושו שכל השנה אין יין שם, וכן משמע בגמרא [פסחים קו, א] דלא אמימר (ב) בת טוות. וכתב המרדכי [שם לו, ג] ואם בשנה זו לקה היין ואינו מלוי, מיקרי השכר חמר מדינה, ע"כ. ואם אין יין ישראל מלוי, אף על פי שיש עכו"ם מלוי לית לן זבא, ואם היין ציורק מכל מקום מקרי מלוי (ב"י שם ד"ה וכמו). כגון הגרומ מיימוניות השנוות דשייכי לפסל הפלאה סימן ד' (ב"י שם כ"ג, ח אות ד). וזכרנוה לי דאין מקדשין על יין שרף, אלא אם כן צמדינות שרוב שמיית ההמון הוא יין שרף בכל היום, וכמו שכתבתי סימן קפ"ג [שם כ"ג, ו] וכן משמע ברמב"ם [שם כ"ג, ו] וזכרנו סימן שפ"ג. ועיין סימן (ב) ער"א סעיף י"ג: L וז"ל הפת. ומניח ידיו עליו, כמו שכתב סימן שפ"ג: ה לא יקדש על הפת. דל"ת [מוספות פסחים קו, ג ד"ה מקדש] סוגר דאין מקדשין אריפתא:

(ו) טוב לקדש על השכר. אבל במקום שיש מלוי ודאי יצרך על היין אפילו ציור, אלא דמכל מקום אם היין ציורק כגון צמדינות אלו, אין מהדרין אחר יין, כיון שאין חיוב גמור כמו שיש חיוב צלילה כגי צרך, ומשום הכי לא נהגו אפילו הגדולים צמדינות לצרך על היין ציור, ומי שמצרך גם ציור על היין ודאי עושה מן המנוחה, כן נראה לי:

(ז) טוב לקדש על השכר שברך עליו שהכל קודם ברבית המוציא שאם יברך על הפת תחלה אין כאן שום שינוי ודברי טעם הם: הגה (י) וכן המנהג פשוט בדברי הרא"ש (ס"ו) ואם אין ציור ה לא יקדש על הפת ערך להם למהרי"ק"ש

מה שכתבתי (א) ואם ראוי לברך עליו. ועיין [סימן] ר"ד דין ה' וטור יורה דעה סימן קכ"ג [עין להם] דין (ה) (ס): משה ה דבש וכו'. לזה דבש שיהיה של פירות או של קנים או של דגרים, דכ"ז סימן מקצ"ו [פי"ג סוף סימן מקצ"ב]. ופסק להלכה:

באר היטב

(ז) מצוי. אבל במקום שיש מלוי ודאי יצרך על היין אפילו ציור, אלא דמכל מקום אם היין ציורק כגון צמדינות אלו, אין מהדרין אחר היין, כיון שאין חיוב גמור כמו שיש חיוב צלילה, ומשום הכי לא נהגו אפילו גדולים צמדינות כגון רש"ל ומהר"ר שכנא ז"ל לנכך על היין ציור. ומי שצרך גם ציור על היין ודאי עושה מלוי מן המנוחה, ע"י [פ"ק ו]. כתב המ"א [פ"ק ו] וזכרנו לי דאין מקדשין על יין שרף, אלא אם כן צמדינות שרוב שמיית ההמון הוא יין שרף בכל היום, עיין סימן קפ"ג. ועיין סימן קע"ד [ג"ל היטב פ"ק ו]. וזכרנו נחלת שבעה [מ"ב סימן (ז"ה) (ל"ה) כח להיפך דמקדשין בשחרית של שנת על יין שרף, וכן כתוב בהלכות קטנות חלק א' סימן י"ז והוא נכון:

שערי תשובה

(ז) מצוי. עיין באר היטב. וכתב ברבי יוסף (אה ה) בשם הפרי חדש סימן תרע"ח [ד"ה ואם] דמי שהוא במקום שאין לו פת ויין לא מצוי לקדוש, ודלא כהרב מה"ר יעקב מולכו שם [והוא בברכי יוסף] בזה. ועיין במג"א לעיל סימן קה"א [פ"ק א]. ועיין המכריע בסימן ע"א שכתב דהויא דליכא סעודה לא מחייב בקדוש. והיינו טעמא דלא מקדשין ביום הכיפורים, ואפילו חל בשבת כו', והנכון דנפיק ידי חובתו בקדוש שבתהלא שכתב מקדש השבת ע"ש. והביאו בשו"ת ברכה [מ"א]. וכתב ג"כ בשם ספר הבתים כתיי שער א' מבית מנוחה (מהרהר בלוי תשרי) שער הקדוש וזכרנוה ע"א את וז', יש מהגדולים שכתב כו', ויש מי שכתב שאין מקדש אלא אם כן ישעם צדית, וזה נראה עיקר, עכ"ל. ועיין בשו"ת שאגת אריה סימן ס' שהעלה דקידוש על היין לאו דאורייתא. ועיין שם סימן ס"ב דיום טוב הסמוך לשבת בין מלפניו ובין מלאחריו, ואין לו רק רביעית אחת של יין, של שבת קודם, וכמו שמוכח לעיל [סימן רע"א] ס"ב [פ"ק א] מדברי המג"א. ודוקא של ליל שבת, אבל קידוש של יום שבת וקידוש של יום טוב בין של יום ובין של לילה, כיון דכולהו דרבנן, ויום טוב מיקרי מקדוש לגבי שבת כיון דאיכא מוצאי, ושבת חזיר, שקולגים הם, ותרשות בידו או לקדש היום או להניחו על קידוש היום, בין שהוא שבת בין שהוא יום טוב, ע"ש. ועיין מה שכתב לחלוק על רש"י [מנוחה ס"ג, ב ד"ה ושמע מיהו] כמה שכתב דשבת קדוש טפי מיום טוב, והוא הביא ראיה מובחית דף צ' [ע"ב]. ודבריו צ"ע. ולענין אם מקדשין על יין שרף, עיין בתשובת בית יעקב סימן נ"י, ועיין באר"ה רבה [פ"ק פ"ג] שהביא משם הפרישה [סימן רמ"א אות ג] שאף בינם אין לקדש על יין שרף וכו' דבש אפילו בקידוש של יום. וכתב האלוה רבה לדינא, אף שהוא חמר מדינא אין לקדש אלא אם כן יכול לשתות ב"י פעמים מלא לזבובי שלא בהפסק בינתיים, ע"ש. ועיין לקמן סימן רפ"ט מה שכתבתי בזה. ועיין לקמן [מג"א פ"ק] סימן רפ"ג [רמ"ט] שאם מצפה שיביאו לו, ימתין עד חצות לילה. ובברכי יוסף [מ"א אות ט] כתב בשם מה"ר יעקב מולכו שאם מצפה שיביאו לו למחר ימתין עד למחר. ונראה שאם יודע ודאי שיביאו לו למחר יש לו להמתין אם אינו מצטער, ואפשר דגם המג"א [שם] מודה בזה, ולא מיידי רק במסופק שמא לא יביאו לו עוד כלל. ואם מצטער מותר לאכול אף ביודע שיביאו לו למחר. ושם מצאתי כן במחויק ברכה סימן רפ"ט [אות ג]. ע"ש:

הנהגות רבנן

(ג) שם שיהיה ה מקדשין על יין מבושיל. ויין מטוק, לפי מה שכתבו מוספים כנא כמ"א דף ת"י א ד"ה לא יפחת, דעשתה דפסול לנכסס משום גריעותה, ממילא פסול לקדוש. ולרמב"ן שם [ד"ה הא דמין] הטעם דלאשתי, כסר לקדוש כמו מטוק:

ביאור הגר"א

[א] [שם] שחייב יין בוי. עיין לעיל סימן ר"ד סוף ה' וסעיף ר', וכמו שכתוב בבבא בתרא צ"ו ב' תנו רבנן כו' אמר רבא כו' כי פליגי כו', ודוקא הלאה ואתא ארבע, הא פחות לא, ועיין רש"ב"ם שם ד"ה פש להו כו', ואף על גב דבב"ד סימן קכ"ג סוף ה' [בהנהו] וסימן קל"ד סוף ה' פסק דוקא בששה, ויש אומרים בששים, התם ביינ גמור, ולמדו מהא דפרק ה' דעבודה זרה ע"ג ב' שני כוסות כו', וסבירא הראשונה סבירא ליה דמיידי בששים, וסבירא האחרונה סבירא ליה דמסתמא מיידי ככוסות שוין, שבע מינה דבששה, וכמו שכתב ב"י [שם] בסימן קכ"ג צ"ה א' [עמוד ע"ט] בד"ה יין מזוג כו' [וז"ל], וכתב ר"ן [שם ג' א] איכא מאן דאמר כו', ואינה ראייה כו', והרשב"א בתורת הבית [והאריך והקצר בית ה שער ג נ"א, א"ב כו', [עכ"ל ב"י]]. ומיהו בחרענים שלא נעצרו בקודה אין להם דין שמרים, ואפילו מצא כדאי מדרתו או פחות קלטו טעם חרענים ואסור, וכמו ביינ גמור, אם לא יש במים ששה פעמים נגד כל החרענים, וכן ביינ מטוק, והוה שכתוב לעיל בסימן ר"ד סוף ה' בהג"ה ובלבד כו', ר"ל ביינ מטוק, וכמו שכתב באגור [סימן רמ"ט], עיין ב"י [שם עמוד ט"ז ד"ה כמה האריך]. ומכל מקום בשמרים וחרענים של יין נסך היה ג"כ הדין כן בתלמוד ואתא פחות מארבעה דמרת, וכן כתב הרא"ש שם בבבא בתרא [פ"ו סימן ט] בשם הרב אב בית דין, אבל בשם ה"ר יונה לא כתב כן, שמרמה חרענים ושמרים של היתר לענין כגו נכרי לשימרים של מעשר ראשון [פ"ו סימן ט] בשם הרב אב בית דין, אלא בשם ה"ר יונה לא כתב כן, שמרמה חרענים ושמרים של היתר [אסור לזרים] כו', ובשני מותר, אלא אם כן רמי תלחא ואתא ארבע דבזה לעולם אסור, ומיהו כשלא נדרכו בקודה אף פעם שני אסור, אף בכדי מדרת, כטובר [בראש וזעיל]. אלא דה"ר יונה סובר כן דוק לענין יין נסך, אבל לענין ברכה לא, ואנן קיימא לן אף לענין ברכה כן כזכור לעיל, ובין נסך שנחשב מדמי להקדש דלעולם אסור, כיון דנאסרו בתחילתן, והא דאמרו [וכבא בתרא שם] המתמך ונתן מים במרת כו' דפטור אף בפעם ראשון, סבירא ליה כפירוש רש"ב"ם הנ"ל כמו

אני כותב וזוהי אמת
הוצאת מפתח לתוך ציורן האמת
מבין ינואל

ערב שבת כשהוא אורח
בביתו וכו' וכו' וכו' וכו'
בביתו וכו' וכו' וכו' וכו'
בביתו וכו' וכו' וכו' וכו'
בביתו וכו' וכו' וכו' וכו'

הגהות והערות

כאן ע"י ח"ד סימן
(ק"ג) [קנה] [שני] [ג'
[ח']. [ע"י] [ח"א]
[כב] [שם] [כמה] [לענין] [הנדר]
[מן] [היה] [דאפשר] [שמשגל] [לו]
[חמור] [מדינה] [כיון] [שלא] [כיון]
[וכנראה] [חזק] [למד] [הב"י] [לענין]

י"ן של גוים:
[כא] [הבית] [רוחם] [מנו] [ע'
[ח"א] [ספר] [ג'] [מכאן] [שהוא]
[רש"י] [תשובה] [וע"י] [תשובה]
[רש"י] [סימן] [מה] [ובענין] [ג'
[שם] [ע"י] [מה] [שכתבו] [סימן]
[וב] [הענין] [ע':

[כז] [ע"י] [ש"מ] [מהר"ם]
[מרוטנבורג] [דפוס] [לנו] [סימן]
[קטו]

[כח] [ע"י] [ע"י] [לס] [י"ד]
[סימן] [קכ] [ע"י] [ד] [שם]
[דברי] [הרשב"א] [ה"ל] [ואח"כ]
[מתקן] [קצת] [השם] [כמו],
[דברי] [פסק] [שם] [להקל] [במנו]
[ישמעאל] [במקום] [שכח]
[אפילו] [לא] [נראה] [טעמו],
[וכנראה] [כאן] [חזק] [כמה]
[מינות]:

[כט] [גופה] [ע"י] [טורם]
[השלחן]:

[ל] [בא"י] [רנה] [כחז]
[הנב"ס] [פסחים]. [ע"י] [ע"י]
[תשובה] [סימן] [לשם] [כחז]
[בשבת] [פסחים]:

[כא] [בשבת] [שם] [ד"ה]
[ה"ג] [של] [משה] [מנחה] [א'
[דמי] [תעשר] [שני] [ולא]
[תעשר] [לשון] [ע"י]:

[כב] [תיקן] [ע"י] [דמסק]
[אלעזר]:

[כג] [לא] [הוכיח] [מלומה]
[במקום] [נדרים] [לכך] [נראה]
[פיר] [הגוף] [ולא] [הכלות] [פסק]
[לקדש] [והנדר] [בפני] [כ"ט]
[מהלכות] [שבת] [הלכה] [י"ד]
[פוסק] [להלכה] [ד"ח] [מקדשין]

[כד] [ע"י] [מנוטל] [לכן] [נדר]
[דעשה] [דברי] [רש"י] [ול"ל]
[ולפי] [זה] [קשה] [על] [הטור]
[הש"ע] [למה] [פוסקים]
[בנדרים] [סימן] [ר"ב] [סיף] [א'
[לכך] [נראה] [פיר] [הגוף] [בין] [מי]
[בין] [מנוטל] [ובלשון] [פסק]
[סימן] [מ"ג] [סיף] [י"ב] [כתבו]
[יול"ל] [בין] [מנוטל]:

[כה] [בשם] [א"י] [ע"י]

[כז] [הוא] [מנוטל] [ג'
[ובלשון] [הוא] [מנוטל] [ה'
[הוא] [ע"י] [דמסק]
[אלעזר] [ע"י] [פסק] [פסק]
[הכלות] [שבת] [סימן] [ה] [סיף]
[ג' ע"י]:

[כח] [בשם] [שם] [כתבו]
[מסקנה] [שם] [ע"י] [דכז]

קפ"ט

אשל אברהם

ו שמקדשין. ע"י מ"א. פסחים ק"ו א' חמי"ג ל"ה ל"ה ל"ה ל"ה
וכן טווח, חלמה לע"פ שאין עשוקו, כיון שמהו כל השנה נר"ח להדר חרובו.
ועל יין שרף הרה"ה למוי"ן ע"י סוף י"ג, דענין רוב רביעית היינו כלא
הפסק, כנסתמן מע"ג נמ"א לוח י"א, ויין שרף א' אפסר לשמות כך, ועיין
ל"ה רנה לוח י"ג ובמקום רש"י [מ"א] סוף [קנה] ג', וא"י שם [נבאל
למקום] יעזרל: ז' ע"י. ע"י מ"א. כנסתמן ח"פ"ג, ועיין סימן רע"א נמ"א
[ס"ק] ל' וט"ו [ס"ק] י"ב: ז' ע"י. ע"י מ"א. ובלגוס [סוף] כתב
דין מלוא מלכרי סופרים, יע"ש, ועיין חספוט פסחים ק"ו ז' בחספוט
הפת. לכן כחש יין נעדר יקדש על היין:

פרי מגדים

משבצות זהב

(ו) טוב. ע"י ט"ו. קידוש הלילה אסמכוהו אדין תורה [פסחים ק' א].
וגם קידוש הלילה להט"ז אף שהזכיר בתפלה יש לומר דין תורה,
כבסימן רע"א [י"ח] אות י"ט, ועיין מ"א שם אות א', מה שאין כן
קידוש היום לכולי עלמא אין בו דררא דין תורה, ואין מוכידין בו
שבת כי אם פרי הגפן. ועיין אליה רבה [ס"ק] י"ב בשם רוקח
[סימן נב] ש"י קידוש על היין [בלילה] הוה דין תורה, ולעיל בסימן
רע"א [משבצות זהב אות א' ור"ט] אשל אברהם אות א' ולכן כתבנו בה:

ד"ה מקדש, דל"ת חזן מקדשין כלל על

ביאור הגר"א

[וח"ק] [ורובי] [יהודה] [כ"ז] סבר מפני שמשכיתו עדיף טפי, אבל לענין קידוש לא
איכפת לן שפמעטו משותיו, כיון שהוא משכיתו. וגיטא האמיתית כמו
שכתבתי בפירוש על הירושלמי [שנת אליה, תרומה פ"ב פסח ו'] שצ"ל הו"י רבי
אלעזר אומר מפני שפמעטו משותיו, ועיין מה שכתבתי שם. ועיין רא"ש בבבא
בבא צ"ז ב' [פ"ו סימן ו'] שפארך בזה. ועוד ראה, הירושלמי בבבא פ"ק ח'
[הלכה א'] ושקלים פ"ק ג' [הלכה ב'] מהו לצאן בקונדיטין, מן מה דהני בר קפרא
קונדיטין כיון, היא אמרה יוצאין בקונדיטין. מהו לצאן ביון מבוטל, ורבי יונה
אמר יוצאין ביון מבוטל כו', ע"ש. ועיין י"ד סימן ר"י סוף ט"ו בקונדיטין
פירוש כו', וכן פירש מהר"ל כמו שכתב ב"י שם [כ"ז] משמו, וכן הוא בלוקט
[שפיעו] פירשתי יתרו סוף סימן רע"ב [כ"ז] אמר רבי אבא דברי תורה נמשלו
בקונדיטין, מה קונדיטין הוה יש בו יין יש בו דבש יש בו פלפולין, אף דברי
תורה כו'. וזהו הדין שלנו נקרא אנושית, כפרך כי דבש כיל קיל מ"א ובפרק
ב' העבודה זרה ל' א': [יד] [נעשה] [בן] [במקום] [שאין] [בין] [יש] [אומרים] [שקדשין]
[בין] [יש] [אומרים]. וסברא האחרונה מביאין ראה הירושלמי [פסחים פ"ו הלכה
ב'] מבדילין בלא יין ואין מקדשין בלא יין, ועל כרחך במקום שהוא (שכר)
[חמור] כדרינה, דאם לא כן הוא גס מבדילין, כמו שכתבנו בפסחים
ק"ו א'. וסברא ראשונה דחו ראה זו, הירושלמי סבר כסלקא דעתא דגמרא
שלנו [שם] שאמרו סבור קדושי לא מקדשין כו', ובשאינו חמור כדרינה איירי,
אבל בחמור כדרינה מקדשין כמו בהבדלה, דחד דינא אית להו, כמו שכתוב ש"ס
כשם שאין כו': [יד] [א"א] ע"י הפת. דהדין מקדשין, כבוכר לכול סימן רע"א
סיף י"ב: [טו] [והנה] [ואם] [יין] [כו']. דל"ת [וחספוט] [פסחים ק' ב' ר"ה] [קדשין] [אין]
מקדשין על הפת, ומביא ראה הירושלמי דיש פרק ח' דברכות אמר רבי יוסי
ברבי, נהגינן חמור במקום שאין יין שליח ציבור יורד לפני התורה ואומר ברכה
אתה ענין שבע וחותם חמור יום השבת, ועוד, וקדוש חמור מהבדלה דאם
קובעת, מה שאין כן בהבדלה [פסחים ק' א], ואין מבדילין על הפת, מהא
דאמימר [ע"י] [א], ועוד, דאיכתיב להו בפרק ב' דשבת [ג' ב' נר ביתו כו' [כ"ז].
ואם איתא קדש על הפת, והרא"ש [פסחים פ"ו סימן ו'] דחה ראה ראשונה, השם
להניח האוחזים דאי אפשר בפת בבית הנכנס כו'. ושניה, בהבדלה לא שייך
בפת, ע"ש. והא דשבת, מכל מקום עיקר מצותו יין וסלקא דעתא דידחה כו'.
ואף לדברי הרא"ש לא יקדש במקום שיש יין, מהא דשבת הנ"ל, וכמו שכתב
הרא"ש [שם]:

מחצית השק

[פ"ק] [ו] [שמקדשין] [כו']. [יש] [אומרים] [שאין] [יין] [גדל] [כו']. וכתב מגן אברהם לעיל
סימן קפ"ב [ע"י] [בן] [בשם] [הבי"ח] [שם] [ע"י] [וכ' ד"ה] [מה] [במה] [דמי] [יש] [אומרים]
מקילים, וסבירא להו אפילו יש יין הרבה אצל חנוני, כל שאין יין גדל כו',
שכר הו"י חמור כדרינה. וכתב [מ"א] עוד שם, דאפילו מעט יין גדל סמוך
לעיר אין בכך כלום: וכן משמע בגמרא דהא אמימר כו', והוא בפסחים
דף ק"ז ע"א, אמימר איקלע להאי אתרא והביאו לו במוצאי שבת שכר
להבדלה, ולא רצה להבדיל עליו, וכת טווח (היינו לן בחנעית, כי אסור
לאכול קדש הבדלה), למחר טרחו והביאו לו יין והבדיל וטעם. לשנה
אחרת שוב איקלע להאי אתרא ושבו הביאו לו שכר להבדלה, אמר, אי
הכי חמור מדינה [והוא] ואבדיל עליה וטעם, ע"כ. ומסתמא בשנה ראשונה
כשראו שלא טעם מדי, וודאי טרחו [ב] כל כחם להמציא לו יין ולא מצאו,
וגם אמימר מסתמא אסיק אדעתיה שאין יין מצוי, וא"כ גם בשנה ראשונה
הא הו"י חמור כדרינה, ולמה לא הבדיל עליו. אלא על כרחך דלא מיקר חמור
מדינה [רק במקום] [כ"ז] שבכל השנה אין יין שם, ולכן אמימר בשנה ראשונה
טעה דכל השנה היה להם יין אלא דהיום דרך מקדה לא היה להם יין,
ולכן לא רצה להבדיל על שכר: ונראה לי דאין מקדשין על יין שרף כו'
ועיין סימן ערי"א סיף י"ג, ר"ל, עוד טעם שאין מקדשין על יין שרף כו',
דכי מבואר בסוף רע"א דצריך המקדש לשחות מלא לוגמיו, דהיינו רוב
דביעית, ואין דרך לשחות יין שרף כל כך הרבה בפעם אחת. אף על גב
דיש אומרים שם [סיף] [ד] דמצטרפים שתיית כל המסובים למלא לוגמיו,
היינו רע"ב, אבל לתחלה צריך המקדש לבד לשחות מלא לוגמיו. וכן
כתב בתשובה בית ע"י סימן ג"ו. ואף על גב דהט"ז כתב לעיל סימן ר"ב
[ע"י] [א] דבין שרף אין צריך שיעור רביעית לברכה אחרונה, ודי במה שהוא

ספרי הלבושים לבוש החוד

הוא לבוש השני מעשרה לבושי מלכות
אשר חבר הגאון מוהר"ר מרדכי יפה זללה"ה
וקרא שמו
לבוש החוד
על שם הפסוק
ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות וחוד וגו'

והוא כולל
כל הדינים הכלולים בחלק הראשון מטור האורח חיים
וטעמיהם והוא אשר קראו לבעל הטור סדר היום
(נסח הטעם מהדפוסים הראשונים)

סימנים רמב - תכח

מהדורה מחודשת מסודרת מחדש
באותיות מאירות עינים ברוב פאר וזהר.
מוגהים ומתוקנים בהגהה מדויקת עפי' כל הדפוסים הראשונים
וכתבי יד. פיסוק וקוטוע מדויק, והדגשת כל הלכה בנפרד
הוספת אלפי מראי מקומות ופענוח ראשי התיבות

ועליהם הונים
חיבור חדש של אלפי הגהות והערות ותיקונים
ממון הגאון הקדוש ר' אברהם אזולאי זעקללה"ה
בעל החסד לאברהם - זקנו של החיד"א
אשר הועתק מכתב יד קדשו בגליוני הלבושים

מלבושי יום טוב
להגאון רבי יום טוב ליפמאן הלוי העלר זעקל בעל התוס' י"ט
אליה רבה - אליה זוטא
לרבינו הגאון מוהר"ר אליה שפירא זעקל אב"ד טיקטין
מעובדים מחדש בתיקוני אלפי טעויות,
ציוני אלפי מראי מקומות והגהות והערות

ובסופו ילקוט הערות והגהות מכתבי יד גדולי ישראל

דהא אישתני לעילוייא זן: * הג"ה ועיין לעיל סימן ר"ה סעיף א' וז': ויין שנתערב בו דבש או שאור, יש אוסרין לקדש עליו אפילו אין בו אלא מעט דבש הן או שאור, אפילו כמפת חרדל בחבית מלאה, כיון שפסול לנכך על גבי המזבח. י"א ויש מתירין לקדש עליו, אע"פ שפסול לניסוך, היינו משום שלא מיעט הכתוב אלא לניסוך מטעם סוד כמום וסתום בקבלה, אבל לקידוש לא פסלו אלא יין הפסול מחמת עצמו, אבל יין שנתערב בו דבש ושאור, אין פיסולו מחמת עצמו אלא מחמת דברים אחרים, אלו שנתערבו בו לא פסלוהו, וכן נוהגין.

הגהות מוהר"א אזולאי

[ז] ויש אומרים דאין מקדשין עליו ומכריזין עליו שהכל. [ח] איזה דבש שיהיה.

אליה רבא

פירות דף ז"ו [ע"ג] דפרך מוג עליו עליויה ולא פריך הא חי פסול, אלא דכשר, עכ"ד עיי"ש שהאר"י. ולא דק דלא מלי למפרך הכי ד"ל דרב אחא כרבנן. ועוד דילמא לעולם פסול בני ממש ולא מכשיר אלא כמזוג ואינו מוג. וכל זה גרס לו שלא עיין בזה"ל וסמ"ג דמפורש בהדיא דלמד מפסחים דף ק"ח [ע"ג] דקאמר גר' כוסות שהלן חי ילא עיי"ש:

[סעיף ח] י"א ויש מתירין וכו'. לשון רמ"א והמנהג לקדש עליו אפילו יש לו יין אחר רק שאינו טוב כמו המטביל או שיש בו דבש ע"כ, והלבוש פסול וכחזו וכן נוהגין ה', משום דנאמח בכל יינות הולכין אחר יותר טוב. אך עיינתי (באגודה) [באגור] [סוף] סימן שפ"א שמשם הוציא רמ"א [ד"ן] זה וז"ל, ואפילו אם יש אחר שאינו טוב, עד כלן ומו לא; משמע דוקא כשאינו טוב כלל אבל כשהוא טוב אף שאינו טוב כמו המטביל מנכך על שאינו מטביל:

[סעיף ט] י"ב אלא דרבנן וכו'. נהו"מ ערב פסחים דף ק"ו [ע"ה] ד"ה וזכרתי הוכיחו מדקאמר יין ושכר יזיר לאסור יין מזה כיון הרשות, ופרך וכו' קידוש והעולה מושבע מהר סיני [דאליטריך] קרא למיסר], וסיימי מלינו למימר דקידוש על היין דבר תורה, אבל הא דאמר המנכך לריך שיטעום וזה מדרבנן ע"כ. וקשה דאף [אם] גם לריך שיטעום הוא דבר תורה, מכל מקום הא ס"ל שם אח"כ [מוד"ה] היה גמין דלון לריך שיטעום עלמו אלא באחר סיני ובפירושם בסימן רע"א ס"ק [ל'] [כ"ח], ונראה דס"ל דמ"מ לא היו מלי הש"ס למיסר], [ד]דילמא הא דאוסר יין מזה היינו כשאין אחר שם דמחוייב לטעום בעלמו. אך ברובק סימן נ"ב מלמתי שמתרין כן קושית חוס' ז"ע. ומ"מ ילא גם לדינא שיש לומר מאוד בקידוש יין כי לרוקח הוא לאורייתא, וכן חוס' נוטין לזה:

76

הגהות והערות

מן המוכרח בעינן שימזגנו לכרי"ע, וסיים על זה והלכתא כרבנן וכו', הרי מבואר כמ"ש הסמ"ג דהבה"ג שהתיר באינו מוג מיורי בזה היין דפליגי בה ר"א ורבנן, ולא כמ"ש הבי"ד דהבה"ג מיורי ביין כזה דלכו"ע מותר אפילו לכתחלה: [ז] וי"א התנה דוקא כשיין האחר אינו טוב כהמבושל, ומשמע לכאורה שהמנהג הוא שלא להפקיד כלל בין מבושל לשאינו מבושל: [ז] עיין ביאור הלכה כאן ד"ה שמקדשין על שכר: [ח] נראה דחסר כאן וצ"ל "כזונתו שיש הרבה יין בעיר ורוב שתייתם הוא יין": [ט] שכתב שם ברעת הטור דבקידוש של יום לא בעינן חמר מדינה: [י] בדרך החיים [ד"ן] על איזה יין מקדשין? סעיף ו' ובשערי תשובה לקמן סי' רפ"ט וכן בערוך השולחן כאן סעיף י"ג העתיקו בשם האליה רבה כאן "שיכול לשחות מלוא לוגמיו כלי הפסק בינתיים", ואח"כ כתב שם בשערי תשובה "שישתה בכמה פעמים בלא הפסק", ובשערי תשובה כאן העתיק "יכול לשחות ב' פעמים מלוא לוגמיו שלא בהפסק בינתיים", ובשערי תשובה הנדפס עם המשנה ברורה תיקנו לשון השערי תשובה כאן כלשון האליה רבה "בהרבה פעמים" וצ"ע:

סופרים לקדש על היין הוא קודם לפת (א) יבא מי שאינו שותה יין "משום נדר, יכול לקדש עליו, אע"פ [ב] שלא יטעום הוא יטעמו אחרים המסובין עמו, ואם אין אחרים עמו, יקדש על הפת ולא על היין, כיון שלא יוכל לטעום ממנו, או ישמע קידוש מאחרים. ל

* ברכת היין של קידוש כיון שהוא במקום סעודה, צרכי הסעודה הוא ומחמתה הוא בא, ופוטרו היין שבתוך הסעודה מן ואינו טעון ברכה לאחריו, שברכת המזון שלאחר הסעודה פוטר אותו ואת כל מה שישתה בתוך הסעודה מברכה אחרונה: * הג"ה ועיין לעיל סימן קע"ד סעיף ד' ה' ו' ולקמן סימן מע"ד.

קידוש אחר אלא בורא פרי הגפן, יותר טוב לקדש על שכר ועל שאר המשקין שהן בעיר וברכותיהן שהכל, קודם שיברך ברכת המוציא, שאם לא יקדש על שאר משקין רק יברך המוציא על הפת, לא יהיה כאן שום שינוי מבחול ולא יהיה היכר לקידושא רבה, וכן פשט המנהג בכל אלו הארצות. ובשמקדש על הפת, יאמר תחלה יהיה ערב ויהי בקר יום הששי ויכולו וגו', ואח"כ מברך ברכת המוציא ואינו פורס, וגומר הקידוש ופורס. ויהיה לו ג"כ מפה תחת הפת י"י ומפה על הפת לכסותו, כדי שיהא מונח בקופסא וזכר למן כדלעיל [כסין רמא סעיף ט], אבל אם יש יין בעיר לא יקדש על הפת, אלא על היין י"י אפילו בלילה, דכיון דמוצה מדברי

הגהות מוהר"א אזולאי

מן וכן יין של הברלה שעל שולחנו.

אליה זמבא

ערב (א) קדש על המים וסבור שהוא יין צריך לחזור ולקדש פעם שנית (פסקי מהר"א סימן קטו):

מלבושי יו"ט

[ב] שלא יטעום. ועיין סימן דלעיל סעיף י"ד:

אליה רבא

להס לקדש על הפת. ושמה י"ל שאע"פ שאם רצה להקדים החביב ולקדש על הפת הרשות בידו, מ"מ כשאין מקדים החביב ומקדש על היין כיון דמזוה לקדש איין שפיר דמי עכ"ל. ומימא דילמא לעולם מיירי נאין לו יין, והא דקאמר טעמא משום דחביבא ליה ריפחא היינו משום דאי לאו דחביב היה מקדש השכר דהוא חמר מדינה. ש"ב עיינמי בערבי פסחים דף ק"ו [ג"ה] דעל רב אמר ויזמין דחביבא ליה ריפחא וכו', ובדף ק"ו [ג"ה] אמר רב דאין מקדשין בשכר, אך בתוס' וקו' ע"ג ד"ה מקדש מוציא דוקא נאין חמר מדינה אומר רב. ועוד קשה דילמא קתם בני אדם קוממין על פירוש ר"ת בתוס' דף ק"ו [ג"ה] דהכי קאמר חביבא ליה ריפחא היה מקדש איין אדעתא לאכול פת מיד עיי"ש, וא"כ אף דחביב נרין לקדש איין. וז"ל שהקשה אליבא דרמב"ם [א] דפי' דקידוש אפת, ומשמע ליה דאפילו בזמן הש"ס ורמב"ם עשו כן קתם בני אדם מדהוכר נכל מקום קידוש על היין ודו"ק וז"ש:

יז משרש נדר וכו'. כן כתב רמ"א, ותמה מג"א [פסקין דהבי' לא מיירי אלא כשאין היין חביב עליו אבל כשנודר לכ"ע מקדש אפת ע"כ. ולענין מוציא בניי כרמ"א, מדפחה דבין מחלוה וקיים ולפי"ו מי שאינו שותה יין, משמע שהוא נענין שאינו שותה כלל, ועוד מי שאינו חביב עליו מ"מ שותה מיקרי. גם ברוקח [פי' ג] שהבאחי ס"ק י"ג משמע כרמ"א. גם מה שהקשה מג"א הא אסור לקדש על היין שישתו אחרים כיון שאחרים יודעין בעצמן לברך וכמ"ש סימן רע"ג ס"ד ע"כ. ולענין ד' יש לחלק דהתם אינו אוכל עמהם אבל כשאוכל רק שאינו טועם מיין יכול לקדש. עוד י"ל דגם רמ"א ולגם מיירי כשאניס יודעים, והשתא ניחא דפתח ואם אין אחרים וכו' וקיים ישמע קידוש מאחרים, אלא דהכי קאמר אם אין אחרים המסובין עמו אבל ישנו אחרים שאין מסובין עמו קאמר אם אין אחרים המסובין עמו אבל ישנו אחרים שאין מסובין עמו וכו' וז"ל סתם בני אדם שמתאווין יותר למאכל מלמשתה היה להם לקדש על הפת ולא על היין דהא מצוה להקדים החביב. ועיין לעיל סימן רע"א סעיף י"ב, אפילו הכי כיון דמצוה מדברי סופרים לקדש על היין עדיף טפי לקדש על היין לכתחילה מעל הפת ועיין לקמן סימן רצ"ו סעיף ב' (הג"ה מדבר"ד שהלבוש השמיט):

דמקדש אחיב היה אסור לברך על שכר קודם, וכן משמע בניי ועיין [לקמן] ס"ק [ט"ו] [ג"ו]. ויותר נראה לי דסמנו בקידוש דשמרית שאינו מן החורה על משמעות השו"ע ורי"ף שכתבתי בסעיף הקודם [פי' ג] משום במדינתם רוב יינה שכר וקוצעים סעודה עלויה ומיעוט יין המזוי הוא צ'וקר. ועוד מלמתי בביאור רש"ל [ומ"ה] לסמ"ג [עשין ט] וז"ל, קבלתי מא"מ דנקרא קידוש רבה בשמרת כמו זמנא רבה, הושענה רבה, והיו חשיבתו שמקדש אפילו על השכר, לאפוקי קידוש לילה שאינו מברך אלא על היין עכ"ל. ומראה דס"ל כיון דקידוש דיום נלמד מריבוי דאח יום לא נעתיק יין, דדוקא בקידוש לילה דנלמד מנוכר הוא דנעתיק יין כדכתב זכרו כיון [לננון], וק"ל ראייה לזה ממ"ש הרוקח סימן ק"ג בשם פרקי ר' אליעזר [פרקי י"ט] המקדש ומברך על היין צלילי שנתח מתאריך ימים בעולם הזה ולעולם הבא ע"כ, [ו]לא הזכיר מיום, ואפשר משום שקידוש יום אינה דאורייתא אין שברה כל כך. כל זה כתבתי לדינא, ומ"מ מזה מן המוציא לקדש לעולם איין:

טו וזמנא על הפת וכו'. כתב זה מדגמסיה ואיל לטעמיה בסימן רע"א ס"ט, (ועיי' קי"ו) [ועיין ס"ק י"ו] שם מה שהקשימי עליו:

טז אפי"ז בלי"ה וכו'. אם הוא בערב שבת במקום שיש בו יין ויודע ששבת לא יהיה לו יין (כגון שאינו יכול להוליכו לציח), יקדש מבעוד יום על היין ושתה ואסור אח"כ לעשות מלאכה (מג"א רש השמן גש שטלי הלקט הק"ט סי' ט). ומלמתי בנה"ג דף י"ג [ע"ג] מוציא יותר וז"ל, אחרמי ליה חמרא צמננה דערב שבת וכו' מקדש מבעוד יום ואומר ויכלו ואע"ג דאיכא עדנא טובא, ולאורתא כד אתא לציחיה מקדש אריפתא להזיח בניו וצני ביתו ע"כ. בת"ב ב"י אה"י דוימנין חביבא ליה ריפתא מקדש אריפתא, איכא למידק דמשמע שאע"פ שיש לו יין היא, דאי כשאין לו יין אפילו לא חביבא ליה (א) ריפתא נמי אי אפשר לו לקדש אלא על הפת, וא"כ קתם בני אדם שמתאווין יותר למאכל מלמשתה היה

הגהות והערות

(א) אז"ל צ"ל "אליבא דרשב"ם דפירש (שם ד"ה דחביבא) דקידוש אפת, וכן בסמוך צ"ל "בזמן הש"ס ורשב"ם, או דכוונתו להרמב"ם שפסק (בפכ"ט ה"ט) דמקדשין על הפת וממילא ע"כ דפירש דרב קידש אפת, ולא כר"ת: [ב] הג"ה ואע"ג דבסתם בני אדם שמתאווין יותר למאכל מלמשתה היה להם לקדש על הפת ולא על היין דהא מצוה להקדים החביב. ועיין לעיל סימן רע"א סעיף י"ב, אפילו הכי כיון דמצוה מדברי סופרים לקדש על היין עדיף טפי לקדש על היין לכתחילה מעל הפת ועיין לקמן סימן רצ"ו סעיף ב' (הג"ה מדבר"ד שהלבוש השמיט):

זו השער לת' צדיקים יבואו בו

ספר

בית יעקב

אשר חיבר הרב השופט
 יעקב בן משה ר' שמואל ר"ס ואב"ד
 דק"ק צוימר-חקו הרב השופט
 המלמד הגדול משה ר' יצחק טייק
 ז"ל אשר אור פורטו היה זרח בקק
 טיקטין ובבשת החילוק * ובס
 פתרונים על פירושי ריב"ס ו
 הרשים וגם ישכ"ס ו לפי הכתיב
 ובב"ס ו ובכלל הריפתקל בשיטת
 התלמוד ותוספות ובוסקים
 ראשונים ופירושים ו דברים
 יקרים מפיונים ו בלש"ר ידאו
 עיני המעינים ו והס דרך
 אלוות וקטנות ו
 קטנות ובכבוד ו
 לעיני כל
 היבוק ו

וקח' הסלמון טו"ב
 פקע רנ"ו לסיק ו

שאלה נז אס מותר לקדם קידושא רבא בשקריא של שבת על משקה שקורין יין סרף מאחר דיש אומרי דאינו אלא זישה בעלמא או אשה מתרו **תשובה** סברא זו דאינו אלא זישה בעלמא סברא דקני' היא כמו שאבאר בס' ד' ותקילה אבאר אס ראוי לקדם על יי"ש מאחר דנריך לשקות רובא דבשא מבוט של קידוש כמ"ש בחי' רע"א סי"ג ע"ש וביי"ש אין דרך לשקות ב"ב הרבה בבית אהת דא"ל לטעום אלא לוגמיו ואפי' לסדרת הי"א דשתיית בין בולס מלא לוגמיו מלטרפוט ושתיית טבס מלטרפת כדאית' בחי' רע"א מ"ט לכתיילה בעינן שיטעום המקדש מלא לוגמיו מיהו אס יכול לשקות שלא בהפסק גדול בינתיים כשיעור מלא לוגמ' אע"פ שאינו שוקה בבית אחת ילא במבורר לנעין ד' בוסות כמ"ע קע"ב סעיף ט' ע"ש וק"ב הי' אפטר דרשני לקדם על יי"ש וראיתי ב"ס ו' ובא"ח סי' ר"י בהא דשוקה פחות מרביעי' מנדרך כרבה ראשונה ו' ל"ב ל"ד ל"ה שם בדמינתיכו אינו בכלל זה דבזה א"ל לשקות רביעי' הלוג שה' בינה ומחנה וא"כ אוליכין בזה בתרהשתי' לחב בני אדם וראי' מראית' ברבינו יונה לענין ברי' בו וע"ש ראוי מר"ם המזליאין דלמרינן שם יין כדי מויגה ומפרש רש"י שם כדי דובע רביעי' אס תמוגבן יעמוד על רביעי' והוא שיעור כוס של כרבה אס רבא לענין שבת כיון דבעי מודי דהשיבא והד כמי השיבא בי' דהשיב לנרפי' בי' מיש הרי למכינו דאע"ג דאין שם רביעית כיון דראוי למוג בו מים עד רביעית ה"כ ביי"ש אס שוקה כדרך שכי אדם שוקי' בפעם א' או אפי' בשתי פעמי' בשאין הפסק בינייהם כדי שתיית רביעי' כדאית' בחי' קרי"ג דבהא סלטרפוט' דהשתיית להדרי לכשיעור ואו אע"פ שאין שם רביעי' הלוג מ"מ כיון שראוי למוג בו מים וישת רביעי' וא"ל לשתי רביעי' לסקס אדם קרינן בי' אפיר ושבת כו' ע"כ ואני קמה הרינאמרו בפסקי' דף ק"ח ע"ב סקאן חי ילא ופי' רשב"ש שלא מוגן במים וכגון שיש בו רביעי' הלוג דב' למרינתי' לאו כלום הוא רבי היבא דמוג בעי רביעי' בין הכל ה"כ בעינן רביעי' ע"כ הרי להדיא דאס כח' דשיעורו רביעי' אין חילוק ולא אמרי' שיהי' כמי כרוב רביעי' אס הוא הי דביין אס יומגבו יעמוד על רביעית וכו' הר"ן שם ומביא ר"י בחי' קרי"ג ו"ל דב' מרביעי' לאו כלום היא דכי יהי' דמוגו בעי רביעי' בו ע"ש הרי אף ביטות שלהם שהו חוק מאד אפי' ה היבא דבעי רביעי' אין חילוק ולא אמרי' שאס יסוגבו יעמו על רביעי' דיהא סגי בשקות מרביעי' ה"כ כיון דמספקא להו דברבא אהרונה אי סגי בכיות או ברביעי' בכל היכות איכ' ספק אפי' הוא חוק מאד דבכל רביעי' שאמרו בגמ' ובתו' איירי אפי' אינו מוג וס' אמרו ד' כוס' הללו לריך סיהא בהן כדי רביעי' א' ק' וס' מוג כו' ופירש"כ א"ה לריך רביעי' דב' מרביעי' לא השיב סתי' דב"ל מכל המסקא אסר ישתה ע"כ א"כ ה"כ דמספק' להו אי בעי רביעי' משום דיש להלק בין שביעה דאכילה לשביעה דשתי' אפי' במסק' שראוי למוג כמי בעי רביעי' והראי' שהביא דחיים הסוכמ' אינו למירין מזה דאס יכול לשתי בהרוב טעמים שלא בהפסק בינתי' מלא לוגמיו יכול לעשו קידושא רבה על משקה של י"ל : אמנם סברת הי"א דיי"ש זישה בעלמא דקני' דאף דאינו לא זישה השיב כמו משקין גופייהו וכו' מריב"ש בהדיא בחי' קרי"ג דרוק ב' זישה היולאה עסקת הליחות שלא ע"י חום הוא דלמרי' זישה בעלמ' היא וכדכתב' ס"ב דשכני' זיעת כתיס בורות שיהו ומצרות טהורה אבל זישה היולאם מן המשקין החמוץ הרי הוא במשקין ענמן ובדקנות' המרחן מן טמאה וזיעתן טמאה ומתן התס כפ"ה האם שהיו ידי' טהורין והגישה דכרחה טמאה אס הזיעו ידי' טמאות ומתן ס"ו מהלכות אובלין כל העולה מן האובלין משקה הוא השיב בו ע"ש וכו' כמ"ע י"ד סי' קכ"ג סק"ד לייך סרף טעוין מין כמד' אע"פ שאינו רק זישה בעלמ' קרי' הוא באיבור ענמו ע"י הביא ראוי' בתשוב' הריב"ש הנ"ל מדין שיפת הלב שכל על

ואצ"ג דאס הי מדבר עמה על עסקי קידושין אפי' בשתיקה הי קידושין כדאית' בס' היינו היבא דרוגה לקדם אותה בכסף וקדש בכסף דמכבה דעקה להקדש בזה וגם הוא סמיך דעקו לקדש מש"כ כג"ד ודעק שטניהס הי להקדש בכסף אלא שנתפרד מחמת הריקו' ימ"ל ולא חמכה דעקס לקדם בחיפה פשיטא דחופה אינו קונה וזה הטעם כ"ס כשמכסין הכלה כהיטמא אף את"ל דהא חופה מ"מ לא קמבי דעתייהו לקדם עתה רק כשיפרס הידיעה ע"ג כלונסאות וככה"ג מודה רב הונא דחופה אינו קונה כלל וא"ל גט מספק אפי' אס הי מדבר עמה תחילה על עסקי קידושין ולפ"ו מוכח דאס אמר החתן להכלה קודם שמכסין אותה כהיטמא סתמא מקודשת לו ע"י כישוף זה שמכסין אותה מקודשת מספק ועדיין ל"ע והכלל ד' בתקתי הנצ"י יעקב :

שאלה נו

לפעמים אין להחזיקו טבעת לקדם חתת החופה ושאל טבעת מאין אשה אחרת סנוקנה טבעת להקטן לקדם בלתי ידיעת בעלה אס לריבין קידושין אחר' אס לאו :

תשובה

בא"ע סי' ק"ח וכו' ע"ש פסיף י"ט כתב דהני ספק קידושין כו' והוא מדברי הרמב"ן ורשב"א שהביא בו' ומפרש שם טעם דכל מה שיש ביד האשה מתכסיטין וכיוצא בהם אין לה ראות בהם ליתנם לאחר' בו' ומ"מ מרי' ספק אינו יונא בו' ובחלקת מחוקק כתב דעבדי כהנו להקל קצת בשאין להחזיקו חתת החופה טבעת שאלין מאשה אחרת שטס דמסתמא אין הבעל מקפיד ליתן בחתנה על מנת להחזיר ע"ש וכנהא לעב"ד לפאורה לנדר הימרא עפ"י מ"מ כ"י בחי' ד"ט כמ"ס ר"ו אס כקן לה חתנה לזמן ידוע וא"ל קהא מקודשת לי בהיולא הכלה שאת כהניית לי באופן זמן דהוי מקודשת וי"א דאינה מקודשת וכאסן עיקר עפ"ל הרי דיל' דאינה מקודשת דס"ל דאס הוי הכלה ונהי דמ"מ ספק כפי' ד"ט ס"א כסברת האומרי' דמקודשת מ"מ כנה"ג כ"כ דהאשה מקנת מקנה לזמן מועט לקדם בו מיי הכלה מועטת וק"ל דדבר מועט מקבלין מן הבטיס ע"ש הגם שספקוס אחר בתקתי מה שיש לעיין במס' חולין דף קהא דלמרינן אסת חדר טוהנה ע"ש אשת ע"ש הסקא מינול גילה סלופי סיבועי' כו' ופירש"כ סמא. תקן לה לאכול וחקקה סגכבה משל בעלה כו' וחקשו הכו' מהא דלמרינן בב"ק דדבר מועט אין דרך הבעל להקפיד בו' ותימחני על קמיה תקן הכ"ל דבהדיא שבואר שם דרוקא כשהיא מתבת שאין הבעל מקפיד אבל שאר דברי' אפי' דבר מועט הבעל מקפיד וכו' הרשב"ס פ"ה מהלכות גילה ע"ש וכן משמע בש"ע ה"מ סי' ס"ה דאפי' דבר מועט אסור ליקח מבטי' חזן מבלי פסוק בגליל והארבתי במקוס אחר וכן משמע מפורש' בב"ק דמ"ג דרבינא גבאי דרקה הוי ע"ש מ"ש יס לנדר ככ"ד לסקל דהוי כמו דרקה דמזנה הוא דאין הבעל מקפיד בזה דהוא דבר מועט וסאסה מועטת ועוד יש לרמות לשאל טלית של הצירו שלא מדעת הצירו דלמרינן דיקח לויכס למיעבד מזה במסובי' כדאית' בא"ח סי' י"ד אבל קמיה על בעל הלכת מחוקק דפסק להקל מאחר שאין הבעל מקפיד והוא נגד דברי הרשב"א והרמב"ן דפסק דהוי ספק קידושין ועו' דאס ל' אינו מקפיד מ"מ הוי ספק קידושין כמ"ס הטור א"ע סי' ק"ח וכו' ע"ש סעיף י"ז דאס קידשם בדבר שאין דרך כ"ה להקפיד עליו כגון אגנו או קמרה ברי' מן מקודשת מספק ע"כ א"כ ה"כ אינו כראה מה שהקיד בכל ה"מ משום שאין הבעל מקפיד וכראה דמה"ט כתב הרשב"א והרשב"ן דהוי ספק קידושין דהוי כמו אגנו וקמרה שכתבתי ומעשה שהי' כאלו שקידש חתת החופה בטבעת של אשה שלא מדעת בעלה והורה גדול או לקדש שכינת בכני הסבובין על סעודת כישואין וכן כראה עיקר לסקמיר דברי הנצ"י יעקב :

תמיבס כסר סנקדירה (וכי"ר)

ונכר וביטח בו דהכל מלטרף לנצל ההלכ וטעמא מוסר
ויעוץ כיסוי ההכל מתפשט בכל החתיכות ומתערב ככולן
למלא ע"י הביטח הוועה מתפשט אקסיב כולו ככלל כולו והוועה
הוא באיסור עלמו כו"ע ו"כ" כיוון ק"ל דכל המסקין חסוב
חמר מדינה לענין קידושא רבא קוז מן המים כדאיקא בא"ח
ס'ר'ר'ט' א"כ אינו ממעט רק מיהא ל"כ"ס דהטיב ג"כ משק'
במ"ס כשם הרמב"ם דכל בעולה מן האוכלין משקה הוא א"כ
גם י"ם הוא ככלל כל המסקין דחסידי חמר מדינה ומותר
לקדש עליו קידושא רבא :

אמנם

יש להקשות על דברי הרמב"ם מה שמחלק
בין הוועה ע"י הוסלויע שלא ע"י הוסמבוי
ר'יה מתקני' ס"ב דמבשרין ויעת בתים בו הרי מלינו דגם
ויעה שלא ע"י קוס מטמא וחסיב מסקין בדקנן הקס פ'הכל'
כל כמות סלובוס והוועה ויעת טמאה דמחמת המים הוא כל
והקס איירי במים לזכנים מדאמרינן הקס במשנה ב' מרחץ
טמאה ויעתו טמאה וטהור' מרחץ טמאה וטהור' בלומר
ויעת מרחץ טהור' כגון מרחץ של מי קמין דלאו מיה סלובין
ניכח בו קלמא הא במים סלובין איירי בלזכנים אפ"ה ויעתו
טמאה אלמא דאין להקל בין ע"י קוס לשלא ע"י קוס ויא"כ
אין ללמוד מהקס לענין איסורא דורתי לענין איסורא אין
אוסר שלא ע"י קוס לזכין אינו אוסר וא"כ אין ללמוד מהקס
לדון י"ם ועוד דבמה פעמים אמרו בגמ' איסור מטמאה לא
יבטין וכו' הקט' בפרק הבול' דף ד"ה ע"ס ועוד דמכיל
ר'א' משתני דלשה שהגובה בקדירה בו ע"כ לא רמי להקס
סהרי קנן הקס במים דסתני' הווי' טמא' והגיסה בקדירה
טמאה קס הוועה ידים טמאות בו פרי הוועה תהדר במסקין
שבקדירה למטה ממנה כמ"ס המפרשים דקוועה עולה למטה
כאלו נגע במסקין שלמטה בו וצ"ב איסור ביומא' לא אמרינן
הכי דאינו אוסר במה שהמט' ובס' ל"ב ביד ס"ח כתב בהגהה
בשם קטובת הרא"ש מהבט של קלב שנקנו בבירה קחת
קדירה של ע"י הוועה עולה ונכלע בקדירה ולאוסרתו בו'
עכ"ל והוא פשוט דאף דמהקבת איסורה אין איסור בבשר
שלמטה דאין היע עולה למט' א"כ פשיט דאיסורא מטמאה
לא יבטין ועוד דבדורא' באיסור אינו אוסר אלא ע"י קוס האש
ואם טמא דבשר המוסף ההכל דבר זוכן אינו אוסר וצ"ב טמאה
אפ"י לזכין אסור כמו שהוכחתי מדין מיה סלובין ועיין בהל'
שבת ס'י"כ ס"א ד' ומדיו דכיער וביטה שהניא ר'א' הרמב"ם
כרעה לרקות מה"ש בט"ו ס"ב כ"ב דמסקין וכהנהה כדון טיפת
קלב שכלה ע"ג וכוסו קדירה ריכה ככללה ע"ג קדירה שלא
בכנר הרוטב והוא שהתקיל הקדיר' להרתיח דאז עולה הוועה
קמיר ומגיע ל' הביטח ויורד משם אל הרוטב כו"ע עכ"ל וכתב
בט"ו ס"ו ר"ל הולק על זה דכיה דהרתיח עולה עד הביטח
מ"מ אין הרוטב מלטרף עמה ויא"כ אש אין בביטח ס"כ כנר
האיסור שכל עליו כעשה הביטח כבילה וכן מסתבר לע"ד

אינו יורד משם ודברי הרב בהגהה ש"ע בסלכות יין כסך
הסכים והוועה חסוב משקה ובי"ד ס' כ"ב כסך יעשה הכל'
משום שהוועה עולה ויורד משם אל הרוטב בו אינן מכוונים
דאפי' אינו יורד הוועה חסוב משקה וכונת בביטח וברוטב
ומ"ה מלטרף הרוטב ועו' תימא על הרמב"ם ש"ס אין ס' כיוצא
לא לאסור בין דקסוב משקה א"כ מלטרף הוועה שהיא עם
הרוטב לשער בשישים וכן כדון מחבת שנתקבר בתסו הרא"ש
הכל' ול' דס' ל' דמ' שנולה מן הוועה הוא חסר מהתבטיל
שלמטה והילכך לא שייך לומר מלטרף עם הרוטב שמה
שנולה הוא מהרוטב עלמו אע"ג דגבי זיעת אדס אינו חסר
כלום כמ"ס במדרש שקול עמך עד שלא תכנס למרחץ כו'
מ"מ גבי מאכל מה שנולה מן הוועה הוא גוף המאכל וחסר
והסר מהמאכל וא"כ לפ' כמ"ס מעריכו לר"ד לשער מה שחסר
מן הוועה דהיינו ע"י הוועה ול' דברי הגלוי יעקב :

שאלה נח

מי שסבס קרקע בק"ס מן הבטל
ואח"כ מן האשה וזוהר וקסה מן
הבטל מי אמרי' דקנין הראשון סקסה מן הבטל כמחל' לית'
דמי' הווי' אשה והדר בעלה ואינו יכולה לומר כחת רוח עשיתי
לבעלי או דילמא דלא מהני מה שחזר וקסה בק"ס מן הבטל
ואולינו בקר קנין ראשון סקסה מן הבטל ויכולה לומר כחת
רוח עשיתי לבעלי :

תשובה

לבאורה כרעה לרמות דין זה להא דקנן
בפ' הווי'אזו לו כל מעשה יוס הכיפודים
האמור על הסדר אש הקדים מעשה א' להביר לא עשה כלום
כו' וקנן הקס הקדים דס השעיר לרס הכר יקור ויוה מדס
השעיר לאחר דס הכר וכו' הרמב"ם בפ"ה מה' עבודת י"ה
וה' הקדים דס השעיר לרס הכר במקנו שבהיכל על הפרוכת
יקור ויוה מדס השעיר פעם שני לאחר דסהפרוכת עכ"ל א"כ
שוכח דאולינו בתר בתרא דאל"כ מאי מהני שחזר וקסה
מדהשעיר כיון שהקדים מתחילה קודם לפר ה"ל אולינו בתר
קנין בתרא והווי' קנין ראשון והדר בעליה ולא אולינו בתר קנין
ראשון ולומר דקנין בתרא לאו כלום הוא ועו"ס להביא ר'יה
לזה מהא דקנן בנישין פ"מי שחזרו דף ע"ה א' תקנין שמואל
בנישאל דשכי' מרע אש לא מתו לא יחא גט ואש מתו יחא גט
ולימא אש מתו יחא גט ואש לא מתו בו' לא הקדים איכיס
פורענות לכפשי' מתקוף לה רבא והא בנישין קודין ללאו
ומסקינן דאמר אש לא מתו לא יחא גט ואש מתו יחא גט ואש
לא מתו לא יחא גט דבזה לא הקדים פורענות והן קוד' ללאו
אלמא דהקסי' קן קודס ללאו אש"פ שאמר תקילה אש לא מתו
אלא דלא אולינו בתר תקיל' הדברים ואש מתו שבתמנע חסוב
תקילה ה"כ ב"ד שדק' שבתמנע מן האשה חסוב תקילה
ואיכה יכולה לומר כחת רוח עשיתי לבעלי :

ואחר

העיון כרעה לבאורה מדברי הרמב"ם להישר
והוא דל' מ"ב ג' ככ"ד בלוקח א' אלא אפי'
בב' לקוחות כגון שקיבל קנין לאדס א' מן הבטל ולא האשה
וזוהר ומכר אותה קרקע לאדס אחר ובלוקח שני קבלה תקילה
האשה בק"ס והדר בעלה אז הדין אש כתבטל המכר של לוקח
ראשון אז המקח של לוקח שני קיים ואיכה יכולה לומר כחת
רוח כו' אבל היבא דלא כתבטל המכר של לוקח ראשון יכולה
לומר כחת רוח כו' כמו שכתב בס' ד' וא"כ ה"כ ב"ד דא' סקסה
מן הבטל ואח"כ מן האש' וזוהר ולקח מן הבטל אש"פ שבלוקח
א' כענין שיתבטל המכר של קנין ראשון וכל זמן שלא כתבטל
אינו מוגייל מה שחזר וקסה קנין סודר מן הבטל אחר
קנין האשה ואקדים הגמרא פרק מי שחי' כשי' אהא דקנן מי
שהיה לו שקי' כשי' ומכר את שדו בו' וצ"ב בבבא לי' הכי מאי
הווי' והקניא האימר להבירו דין ודברים כו' ה"כ ע"כ שכתבו מידה
וביקנו מידה מאי הוי תימא כחת רוח כו' אמ' רב אשי תיבני'
בשתי' לקוחות לחד כתבה ולחד לא כתבה כן בדתניא כתבס
לראשון ולא חתמא כיון שהוועה עולה אל"כ הוועה עלמה היא
דקקני לקחה מן האיש וקור וקחה מן האש מקחה בטל בהד
מקח

למקח בו' ש
כספיו וק"כ
למעשה אש'
שלא תקח ק
איכה טורפו
ללוקח דין ו
למעשה וכו'
היה בין שד
וקנו מידה ג
רוח כו' שח
הרב המגיד
כתבטל המ
בשקמתה ל
שלא הי' לו
ודברי טעם
כני קורי מ
ומתמה אב
ובונת רב
לדברי הרני
בק"ס שקס
או מה שחו
יקולה לזו
מוגיל מה

אמנם
איכה יכו
פרש
כתבטל וז
הבעל או
מן האשה
ראשון כי
יכולה לו
דכל' א'
ודוק ימי
הטורל

ומיד
באס אינו
בלוקח נ
מסקילו
הכל' דו
ללוקח ו
האשה
אש כפי
ק"ס מי
מן הבנ
מכרה

זנה
שהקס
הרמב
המכר
דברי
גמ' ד
למקח
ומקמי

ספר

כתר ראש

אשר בדברים האלה קשרתי כתר לראשי, למען יהיו הדברים האלה מאורים לנגד עיני, לזכרון תמיד, מה ששמעתי מפי

אדמו"ר הגאון רשכבה"ג וכו'

רבינו חיים זצ"ל נ"ע מוואלאזין

איזה מעשיות מה ששמע מפי רבו מלאך ה' צבאות

רבינו ר' אליהו זצ"ל מוויילנא

וכמה דברים מה שידעתי וראיתי בעיני,

וכן מה ששמעתי דברים אמתיים על אדמו"ר ר' חיים נ"ע.

תלמידו שובה לשמש את רבינו ר' חיים זצ"ל שלש שנים רצופות

ואשר האציל עלי מיו תורתו וצדקתו

אשר הבחן בעל המחבר ספר ברכת ראש על מסכת נזיר וברכות

אבדק מיקמן ושערשאב.

נכתבו הדברים האלה לזכרון בפה קק האלואין ז"א בשנת תקע"ט לפ"ק

ערוך ומסודר מחדש

ועליו גלו

ליקוטי הגר"א והגר"ח

השוואות ומקוחות מדברי רבינו הגר"א, ושאר כל ספרי רבינו הגר"ח

מקורות וביאורים

לכאן ולכאן את דברי רבינו

ועוד הוכפות רבות

שנת התשע"ב לפ"ג פעודק והשלם תוכב"א

10

צד

76

אין לקדש שבת שחרית על יי"ש שבת, ויותר טוב על פת ועל שכר. ולהכדיל על שכר ג"כ מותר במקום שאין יי"ש, ואף בליל ש"ק כשאין לו יין יקדש על הפת. L

ולא אמר "שיר המעלות" קודם ברכת המזון, ולא הפזמון "צור משלו אכלנו" לב.

7 [ו] שאכלנו אם יש לקדש על יי"ש בשחרית שבת, אמר לא [שאינו משקה] ויותר טוב על הפת. ועל השכר יכול לקדש בשחרית אם חביב עליו ואם לא חביב עליו יקדש על הפת. ובלילה יקדש על הפת אם אין יין. ויכול להכדיל בשכר. L

מקורות וביאורים

7C

כד' השו"ע רבליה עדיף לקדש על הפת מעל חמר מדינה, ובקידוש היום עדיף לקדש על חמר מדינה מעל הפת ע"כ יקדש על שכר, ואם אין שכר חביב עליו אז יקדש על הפת. ולא על יי"ש דלא חשיב משקה כנ"ל. לא. אור חדש [צא], שאילתות [קל] L
לב. ולא אמר שיר המעלות וכו', הטעם לזה שאין אומרים שיר המעלות בכדי להזכיר נחמת ציון ב"רצה" בברכת המזון, וגם אין אומר פזמון צור משלו, מפני שיוצא בו יד"ח ברכת המזון מדאורייתא. כן כתב אמר"ר בשם ר' אשר זצוק"ל תלמיד רבינו בעהמ"ח ברכת ראש ושארית הברכה [אהלי חיים (גב) שיה אליו] (קל). והנה מנהג אמירת שיר המעלות בסעודה, מובא במגן אברהם [סי' א' סק"ה] בשם השלי"ה שכתול אומרים על נהרות בבל ובשבת ויו"ט בשוכה ה' את שיבת ציון, ע"ש. והטעם בזה כדי לזכור את חורבן בית המקדש. אבל רבינו לא נהג לומר מזמורים אלו, ובאהלי חיים הנ"ל כתב כדי להזכיר נחמת ציון ב"רצה" וצ"ב כוונתו. ובספר ארחות רבינו כתב טעם להנהיג רבינו שלא אמר "שיר המעלות" דס"ל דכשאומר "בשוכה ה' את שיבת ציון" הו' זכרון החורבן והגלות ואין מזכירין בשבת ויו"ט כמו שאין אומרים על נהרות בבל. ולענין הפזמון "צור משלו" כתב שיוצא בזה יד"ח ברכת המזון דאורייתא, ובספר ארחות רבינו [ח"א] כתב שבעהמ"ח "קהלות יעקב" היה נהג לומר צור משלו באמצע הסעודה, ואח"כ אוכל עוד כזית פת להתחייב בברכת המזון, וצור משלו לא הו' היסח הדעת משום שרעתו להמשיך לאכול אח"כ. ועי' עוד במילואים משנ"ת בענין הפזמון צור משלו.

כו. ראו"ל [מז]: שאלתי אם לקדש על יי"ש בשבת שחרית, והשיב שאין זה משקה. ויותר טוב לקדש על שכר אם חביב עליו, או על הפת אם אין שכר חביב עליו. ואם אין לו יין מותר להכדיל על השכר, ע"כ. וכן בשאלות [פנ] מבואר דאין לקדש על שכר רק אם חביב עליו.
כח. המגן אברהם [סי' ערב סק"ו] כתב ונ"ל דאין מקדשין על יי"ש א"כ במדינות שרוב שתיה ההמון היא יי"ש בכל יום וכו' ועס"ר רע"א סי"ג, ע"כ. וכונתו ביאר המחצה"ש דצריך לשתות שיעור מלא לוגמיו וזה א"א ביי"ש. ובדברי רבינו מבואר שאין לקדש על יי"ש כיון דלא הו' משקה, והנה לעיל סי' פ' לענין דבר שטיבולו במשקה מבואר דיי"ש לא הו' זיעה בעלמא אלא דינו כמשקה, וכן להלן [סי' קנ] לענין חדש. וצריך לומר דכוונה רבינו דיי"ש חשיב כמים ולענין חמר מדינה צריך שיהא חשיבות משקה ולא רק מים כמבואר בשו"ע [סי' רצו, כ]. אבל הרבה פוסקים סוברים דאפשר לקדש על יי"ש, עי' במחצית השקל שהביא כן משו"ת נחלת שבעה [סי' לה] וכן כתב החי' אדם וכן הכריע המשגיב [סי' ערב סק"ל].
כט. כתב השו"ע [סי' רצו, כ] דמבדילין על שכר אם הוא חמר מדינה, וכונת רבינו שזה רק במקום שאין יין, אבל לכתחילה יבדיל על יין ולא על חמר מדינה, כמבואר בראשונים, והו"ד כמשנה ברורה [שם סק"ח].
ל. נחלקו הראשונים אם יכול לקדש על חמר מדינה והשו"ע [סי' ערב ט"ו] הכריע כד' הרא"ש דבלילה יקדש על הפת ולא על חמר מדינה, ובבוקר טוב יותר לקדש על שכר שיברך עליו שהכל קודם ברכת המוציא, שאם יברך על הפת אינו ניכר הקידוש, ע"ש. וז"ש רבינו

11

Schachter, Hershel

בעקבי הצאן בירורי הלכה

מאת

צבי שכטר

ר"מ בישיבת רבנו יצחק אלחנן

הוצאת בית המדרש ד'פלאטבוש

ירושלים תשנ"ז

ה"ב, דדוקא בהל' תענית (פ"א הי"ד) כתב הרמב"ם דמטעמת מיירי בפולט, אכן לענין ברכה אינו מברך אפילו בולע, דבפחות מרביעית דליכא מעשה אכילה, אינו מברך אלא מטעם נהנה מן העוה"ז, ובמטעמת, שאינו מתכוון להנאתו, ליכא חובת ברכה כלל. משא"כ ברביעית דאיכא מעשה אכילה, אף דאינו מתכוון להנאתו אלא לשם טעימה, מ"מ איכא תקנת ברכה מטעם מעשה האכילה. [כן שמעתי בביאור שיטתו מכב' מו"ר הגריד"ס, ז"ל.]

ד. תקנת ברכה אאכילה ואשתיה

ע"י תוס' ברכות (יב, א) ד"ה לא, דמבואר להדיא מתוך דבריהם דאם בריך על היין בפה"ע דלא יצא. ותמה ע"ד הגרעק"א בגליון הש"ס שמה, דהא יין שם פרי עליו, דהא מברכין עליו בפה"ג, וא"כ שפיר מברך בפה"ע, אלא דהיה לו לברר יותר שהוא מגפן, וא"כ לא גרע מברך שהכל, דקיי"ל דיוצא. וכ"ה להדיא בחי' הרא"ה ריש פ' כיצד מברכין, דהמברך בפה"ע על היין יצא.

ונראה לומר, דהנה מבואר בגמ' (לה, ב) דעל שמן זית מברכים בפה"ע, והיינו דוקא היכא דחושש בגרונו ושתי ליה על ידי אניגרון, עיי"ש בהמשך הסוגיא. אכן באינו חושש בגרונו, הו"ל אניגרון עיקר ושמן טפל, ומברך על האניגרון ולא על השמן. ועיי"ש בר' יונה, הו"ד להלכה באור"ח (ר"ב ס"ד), דמברך בכה"ג שהכל. ועיי"ש במג"א סק"א שהקשה, דהלא מבואר בגמ' (לט, א) דמיא דסלקא כסלקא וברכתו בפה"א. ועיי"ש בבאור הגר"א סק"א שכתב דכל שהוא לשתייה מברך שהכל, כמבואר בתוס' (לח, א) בביאור חילוק הגמ' בין שתיתא עבה לשתייתא רכה. [ודלא כהבנת הגאון בעל אבן האזל בכוונתם, דדוקא בורא מיני מזונות אין לברך במשקה שהוא שותה דרך שתייה, וכדיוק לשונם שמה בד"ה והא, כיון שאינו עשוי לסעוד אלא לשתייה.] כלומר, דהא דקיי"ל דמיא דסלקא כסלקא וברכתו

מעשה אכילה, לא תקנו ברכות מפורטות אלא רק שהכל, דבהכי סגי להתיר הדין הכללי הזה דאסור ליהנות וגו'.

ומעתה נל"פ בדעת הראב"ד, דהבדל יש בין שותה שמן זית לבדו ובין כוסס את החטה, דאף דכוסס את החטה אזוקי מזיק, מ"מ הויא שפיר כדרך אכילתו (כמפורש להדיא בר' יונה), דאין זה תלוי בזה, וכמו שנתבאר, וכל שהוא אוכל כדרך אכילתו, אף דאזוקי מזיק, זה לא מגרע מברכת הנהנין, ושפיר מברך בפה"א, וכמו דקיי"ל בכל התורה כולה (חוץ מיוה"כ וזר שאכל תרומה בשוגג) דאכילה גסה שמה אכילה (לפי דעת הקרן אורה הנ"ל). משא"כ בשותה שמן זית, דזהו שלא כד"א, ולא שייכא הכא תקנת חכמים דברכת הנהנין דאכילה (עם כל הברכות המפורטות), אלא רק ברכת שהכל מטעם התקנה האחרת דאסור ליהנות מן העוה"ז בלא ברכה [אפילו נהנה באופן דלא מיקריא אכילה עפ"י דין], ובזאת התקנה חידשו הכא בגמרא דליכא תקנת ברכה כלל באופן של אזוקי מזיק, [שהרי אין כאן אפילו בחינה של נהנה מן העוה"ז], ובשותה שמן זית בודאי אזוקי מזיק כמבואר בברייתא לענין זר שאכל תרומה בשוגג.

ג. שיטת הרמב"ם במטעמת

וכעין שיטת הראב"ד מצינו ג"כ בדעת הרמב"ם, דיש ב' תקנות חלוקות לענין ברכה שלפניה, האי על מעשה אכילה, והבי על הנהנה מן העוה"ז, והוא בדין האוכל פחות מכשיעור, דבסוגיא דברכות (יד, א) מבואר דמטעמת א"צ ברכה, ואף מותר בתענית יחיד, דאכילה ושתייה קביל עליה ולא הנאה, והסיקו שמה בגמ' עד כמה, ר' אמי ור' אסי טעמי עד שיעור רביעתא. ועיי"ש בתוס' (ד"ה טועם) דכולא סוגיא מיירי בטועם ופולט. וענין שיעור רביעית עיין רשב"א דמשמע דבטפי מרביעית חיישינן שמא יבלע, ואינו מפני ששיעור שתייה בכל התורה כולה הוא ברביעית. אכן עי' כס"מ פ"א מברכות

בה
מו,

רה,
לה
דה
סי
טור
של
זה,

גמ'
כת
ך
נה
תו
צוי
יב
זה
מן,
אן
כל
קנו
ור,
א,
אה
מן
זה
ג,
ך
ג'
כל
ות
ין

בפה"א, היינו דוקא כדפי' רש"י שמה (לט, א) ד"ה מיא דסלקא, תבשיל של תרדין, אבל במים ששלקו בהם תרדין (כדפירש"י בדף לה, סע"ב) לא תהא ברכתו בפה"א אלא שהכל [עי' דמשק אליעזר ע"ד באור הגר"א הנ"ל]. וכ"ה במג"א (ר"ה סק"ו) בשם המרדכי, דדוקא בירקות (מברכין על המים שבישלו בהם הירקות הברכה עצמה שהיו מברכין על הירקות גופא), שהמשקה היוצא ממנו עיקרו לטבל קאי וחשוב מאכל כמקודם, אבל מי תותים ויין תפוחים שעומדין לשתייה מברך שנ"ב. [וכ"ה במג"א ר"ד ס"ק ט בשם תשובת מהר"ם, דאף דעל מי פירות מברכין בפה"ע, מ"מ אשכר תמרים מברך שהכל, דהתם מיירי שהמים עבים ביותר ויש בהם ממשות מחמת השלקות. כלומר, שהוא מרק של מי פירות. משא"כ במי פירות ששותים בתורת משקה, ברכתו תמיד שהכל.] ועיי"ש במרדכי לברכות (סימן קכה) שהביא ראייה מגמ' שבת (קמד, א) דמשקה הבא לתוך האוכל כאוכל דמי לענין קבלת טומאה. והיינו טעמא, דהחילוק שבין אוכלין למשקין לענין קבלת טומאה איננו בין דבר גוש לדבר נוזל, אלא בין דבר שעומד לשתייה (בעווערידז"ש בלע"ז) לדבר שעומד לאכילה. וכ"ה להדיא בלשון התוס' שמה במס' שבת (ד"ה לא לרצון), דאע"ג דחלב אשה משקה הוא ואין צריך הכשר, משמע ליה דמה שהוא כפי התינוק שהתינוק יונק חשיב כאוכל וצריך הכשר, לפי שזהו מאכלו של תינוק. כלומר, דאף שהוא נוזל ולא גוש, מ"מ אין התנוק שותהו בתורת משקה, דהיינו בעווערידז"ש וכנ"ל. וכן הוא בקובץ שיעורים למס' ביצה (ג, א) ע"ד הגמ' שמה, דביצה אוכלא לאפוקי משקה דלאו אוכלא, דביצה חיה אף שהוא לח ולא גוש, דינה כאוכלין ולא כמשקין לענין קבלת טומאה. וכ"ה באחרונים לענין דין אכילה ביוה"כ, עי' מזה בס' שדי חמד.

ועיי"ש עוד במג"א הנ"ל שהביא ראייה לזה מגמ' יומא (פ, ב), אמר ר"ל ציר שע"ג ירק מצטרף לככותבת ביוה"כ"פ, פשיטא, מהו דתימא משקה הוא, קמ"ל, כל אכשורי אוכלא אוכלא הוא. וכ"ה במשנ"ב להלכה (רס"י רי) בשם החי"א, דאם אכל פת עם הרוטב בלא טיבול אינו מצטרף, דאוכלין ומשקין אין מצטרפין, אך אם היה הרוטב של המאכל מדברים שמברכין עליהן כמו על המאכל, אפשר דמצטרף הרוטב אל המאכל. כלומר, דומיא דציר שע"ג הירק, דאף שהוא נוזל ולא גוש, מ"מ מאחר שאין שותין אותו בתורת משקה, דינו כאוכל ושיעורו בכזית, וממילא מצטרף שפיר עם האוכלין, דשיעוריהן שווים.

ואולי יש ליישב עפ"י זה את תמיהת המג"ח (סוף מצוה קמת) בטעמא דמילתא, דלפעמים מצינו ברמב"ם דשיעור שתייה למשקין הוא ברביעית, ובמקצת מקומות כתב שהשיעור הוא בכזית [ועיי"ש מש"כ בזה, ובחי' הגרי"ז למס' נזיר (דף לו)]. ועפ"י המג"א והחי"א הנ"ל אולי יש לחלק ולומר, דהכל תלוי באם הוא שותה הנוזל בתורת משקה או בתורת מרק, ועיין.

→ [ועי' תשובות אגר"מ חאו"ח סוס"י ע"ה שדחה לדברי החי"א הנ"ל מהלכה. ולפי דברינו אדרבא דבריו שרירין וקיימין וא"ש בפשיטות. אך מה שיש להקשות ע"ד החי"א הוא דאיהו פליג על המג"א בדין ציר שע"ג הירק, וס"ל דאינו מצטרף, וא"כ לדידיה באמת צ"ע מ"ט מרק שברכתו בפה"א מצטרף למאכל לשיעור כזית, מאחר דלא ס"ל ככל מה שביארנו. אך לפי מה שיישב באגר"מ (שמה) פסקו של המג"א בדין ציר שע"ג הירק, ממילא ה"ה נמי דניחא פסק דינו של החי"א שהביא המשנ"ב להלכה בדין המרק שברכתו בורא בפה"א, ששיעורו כזית ולא רביעית.] ועיין פרמ"ג (במש"ז לסי' ר"ב סק"י) בענין בארש"ט, דראוי לברך עליו בפה"א כמו

מיא דירק
בס"י ר"ה
י"ג, דעל
דשלקי כ
הנ"ל בס
סקל"ד,
בפה"ע,
המושקא'
לצמאו מ
היסוד הנ
שהכל.
ולפי
לברך שו
(הנהגות
על מה ע
בשבת בב
על כך ו
שאינ דין
עפ"י היו
לדינים ד
אכילה בי
בנוגע לד
שבין אוכ
הדבר גוש
שעומד ל
שאינו עונ
שאפילו ב
שותים או
דינו כמש
דינו כחמ
שלפי"ד ה
וזה היתה
והנה
בתשובה)
חוברת ח'
כוס קטנו
רביעית, ו
ואשר על

ודבריו מתאימים עם דברי הגר"ח מוואלאדין שהבאנו. [אלא דזה צע"ג, דאם כבר בא הגאון ז"ל לידי הכרת מסקנה שכזו, שהי"ש דינו כאוכל, א"כ לכאורה צודקת טענת הגר"ח הנ"ל, והיאך אפשר להחשיבו כחמר מדינה, דהלא זה כמו מרק, ופשיטא דא"א לקדש אקערה המלאה מרק, דלהחשב כחמר מדינה בודאי בעינן שיהא — ראשית כל — דינו כמשקה.] ועי' אגר"מ (יו"ד ח"א עמ' ק"ד-ק"י) שחידש להקל בבלענדי"ד יי"ש, שמעיקר הדין קיי"ל דאף יין שנתערב בשאר משקים ג"כ מתבטל הוא בשש, כמו בנתערב במים, ולכן אף סתם יינם שנתערב ביי"ש ג"כ מתבטל הוא — בדעבר — בשש. ולפי"ד הנ"ל יש לערער בזה קצת, דהלא הש"ך ליו"ד (סי' קל"ד ס"ק כ"א) הביא בשם הס' או"ה, דבסתם יינם שהתערב כתבשיל בעינן ששים לבטלו, ודוקא בנתערב במשקין הוא דסגי בשש, ולפי"ד הני גאונים שהי"ש דינו כאוכל, יש מקום לטעון ולומר שלא יתבטל בו סתם יינם בששה, ועמש"כ עוד בזה במסורה, (חוברת ה', עמ' ס"ד).

וכהמשך מזה יש מקום לטעון ולומר, דהנה התוס' בברכות (לח.) ד"ה האי דובשא הקשו מ"ט אין מברכין במ"מ אשכר, ותי', דכל שהוא לשתיי', ברכתו שהכל, וכמשנ"ת לעיל בארוכה. אכן ביי"ש, אם נתפוס שאין דינו כמשקה אלא כאוכל, א"כ שוב הול"ל שברכתו מזונות. ועיין.

ה. המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות ועפי"ז נ"ל בכוונת התוס' (יב, א) הנ"ל דס"ל דהמברך בפה"ע איין לא יצא, דהיינו טעמייהו דמאחר ששותים היין בתורת משקה (ולא בתורת מרק), מעולם לא תקנו בו שום תקנת ברכות מפורטות, דדוקא באוכלין תקנו חכמים ברכות מפורטות, במ"מ, בפה"א, בפה"ע, אך במשקין מעולם לא תקנו, אלא

מא דירקות. ואפשר שסומכים על מש"כ המג"א בסי' ר"ה סק"ו. וכן עיי"ש עוד במשב"ז ס"ק י"ג, דעל הקאור"ע מברכין שהכל, ואע"ג דמא דשלקי כשלקי, והיינו ג"כ עפ"י דברי המג"א הנ"ל בסי' ר"ה סק"ו. וכן נל"פ במג"א ר"ב סקל"ד, דאף דעל אגוז מושקא"ט מברכין בפה"ע, מ"מ מי שיש לו שלשול ונותן המושקא"ט לתוך השכר כדי שיעצור, כששותה לצמאו מברך שהכל. ולכאורה היינו ג"כ עפ"י היסוד הנ"ל, דעל בעווערידו"ש תמיד מברכין שהכל.

ולפי"ז יש לדון במנהג העולם שנהגו לברך שהכל איי"ש, דעי' בס' שערי רחמים (הנהגות הגר"ח מוואלאדין) אות מט, שתמה על מה שנהגו הרבה לקדש על כוס של יי"ש בשבת בבקר בתפסם שדינו כחמר מדינה, ותמה על כך הגר"ח, דהלא זה כמקדש על מרק, שאין דין היי"ש כחמר מדינה. ונל"פ בכונתו עפ"י היסוד שביררנו, דההבדל (בין בנוגע לדינים דאורייתא — כדישה בשבת, ושיעור אכילה ביוה"כ, והצורך להכשר לקב"ט, ובין בנוגע לדינים דרבנן — כגון לברכות הנהנין) שבין אוכל למשקה, איננו תלוי בזה — אם הדבר גוש או נוזל, אלא כל שהוא בעווערידו"ש שעומד לרוות בו צמאנו, דינו כמשקה, וכל שאינו עומד לכך, דינו כאוכל. ולפי"ז הי' נראה, שאפילו במדינות ששותים וואדק"א לרוב, אין שותים אותו בתורת בעווערידו"ש, וממילא אין דינו כמשקה כלל, עד שנוכל לדון עליו שאולי דינו כחמר מדינה, אלא הרי הוא כמרק נוזל, שלפי"ד החי"א ופסק המשנ"ב — דינו כאוכל, וזו היתה כונת הגר"ח מוואלאדין בטענתו.

והנה הגאון מקאז'אגלאוו, הי"ד, כתב בתשובה (שדנדפסה בעם התורה, שנת תשד"מ, חוברת ח') ליישב מנהג העולם שמקדשים על כוס קטנה של יי"ש בשבת בבקר שאין בה רביעית, וכתב להוכיח, שהי"ש דינו כאוכל, ואשר על כן שיעורו בכזית, ולא ברביעית.

15

מהדורא ב'

חוברת ח'

תשד"מ

קובץ עס תורתנו התורה

חברי המערכת:

הרב אברהם פאס, הרב אליהו פישר, הרב חיים לייב עפשטיין, הרב
יעקב פרלוב, הרב יצחק מאיר שארר, הרב יעקב משה קולפסקי,
הרב ישראל בעלסקי, הרב שמחה בונם עהרנפלד

הוצאה זאת מוקדשת

לעי"נ הרה"ח רודף צדקה וחסד, אוהב תורה, ומוקיר רבנן ולומדי,

הרב רפאל ב"ר יששכר פלדמן ז"ל
וזוגתו הצנועה והחסודה עושה צדקה בכל עת

ציפא לאה בת ר' יצחק שלמה ע"ה

ת. נ. צ. ב. ה.

עם התורה יוצא לאור על ידי צעירי אגודת ישראל דארצות הברית
העורך: הרב יעקב פלדברגר

משפתי ישנים

הגה"צ רבו ארי' צבי פרומר זצ"ל

הגאון ר' ארי' צבי פרומר זצ"ל מגדולי התורה בפולין נולד בשנת תרמ"ד. הרבה שנים יצק מים על ידי בעל האבני נזר מסכותשוב זצ"ל. בשנת עת"ר עם הסתלקותו של מורו בעל האבני נזר נקרא למלא את מקומו כראש ישיבת סוכטשוב. בשנת תרע"ג פירסם את ספרו הראשון שיח השדה. הרביץ תורה לאלפים בקהילות קוזיגלוב זבירצה ולסוסנוביץ ואח"כ כשעלה ונתעלה לכהן כראש ישיבת חכמי לובלין. בכל מקום ישיבתו שתו בצמא את דבריו בראותם לפניהם גאון וקדוש הבוער באהבת ד'. נהרג עקה"ש במיידנאק כ"ז ניסן תשי"ג, מאמר המובא הוא תשובה אחד שלא נדפס בספר השולחן שלו ארץ צבי.

סח . . . . .
 ע . . . . .
 עג . . . . .
 עט . . . . .
 פא . . . . .
 צא . . . . .
 צה . . . . .

בענין קידוש בשבת בבוקר על יי"ש

74 האחרונים מפקפקין על מה שנהגו העולם לקדש בש"ק בבוקר על צלוחית קטן של יי"ש שאינו מחזיק רביעית, ובשורת מוהרש"ם (ח"א) סי' קע"ה כתב וז"ל: העיד לפני ת"ח זקן שהי' בעצמו במעמד בפני הגה"ק אבד"ק ראפשיץ שצוה לתלמידיו לקדש ביום על צלוחית קטן של יי"ש כדרך שתייתו ואין צריך שיעור כוס, והגם שהי' לפניו יין על השלחן, אמר שמכבדו ביי"ש כדי להורות הלכה לתלמידים, וכן הועד לפני בשם הגאון החסיד אבד"ק קאמיניקא זצ"ל שנהג כן תמיד, וכן הועד לפני בשם כ"ק הרבי מלובלין זצ"ה, וכדאי הם לסמוך עליהם בקדוש היום, ודוקא ביין ושכר בעי שיעור כוס עיי"ש, והטו"ז סי' ר"י סק"א כתב דיי"ש לא צריך שיעור רביעית לענין ברכה אחרונה כיון שהוא חזק וא"א לשתות ממנו הרבה. והמג"א סי' ק"צ סק"ד כתב וז"ל: ויש רוצין לומר דעל יי"ש מברך בפחות מכזית דבפורתא מייחבא דעת' ול"נ דבעי כשיעור דהא בודאי יש יינות חזקים ומאכלים טובים כגון מרקחת דבפורתא מייחבא דעת' ואפ"ה בעי כשיעור דלא חלקו חכמים בשיעורים עכ"ל וא"כ לכאורה ה"ה לענין קידוש, ונלע"ד ליישב מנהג הגאונים הקדושים הנ"ל זצ"ל זי"ע, ואקדים מה שעמד המנחת חינוך מצוה קמ"ח על סתירת דברי הרמב"ם בענין שיעור שתיית משקין לענין מלקות אם הם בכזית או ברביעית, דבפ"ג מה' ברכות הלכה י"ב כתב הרמב"ם דשיעור שתי' לענין ברכה אחרונה ברביעית וכתב הכס"מ דהרמב"ם מדמה לה לאכילת איסורין דשתיית משקין ברביעית, וכן בפט"ו ממאכלות אסורות הי"ד כתב הרמב"ם רביעית יין של ערלה ושל כלאי הכרם וכו' ובפ"א הלכה ב' כתב: השותה סתם יינם רביעית וכו' ובפ"ד מה' שבועות ה"ג: וכמה ישתה ויהי' חייב יראה לי שאינו חייב עד

שישחה רביעית כשאר איסורין עכ"ל מבואר להדיא דשיעור שתיית כל איסורין היא ברביעית, ובפ"ה מה' נזירות הלכה ב' כתב דכזית ענבים ורביעית יין חייב הנזיר. ובפ"ב מה' מע"ש הלכה ה' כתב: האוכל כזית מע"ש או שחה ממנו רביעית יין חרץ לחומה לוקה. ולעומת זה פסק הרמב"ם פ"ו ממאכלות אסורות הלכה א' לענין דם דשיעורו בכזית, ושרשו מש"ס כריתות כ"ב. דלב בהמה שיש בדמו כזית חייב, וכן בפ"א מה' חמץ ומצה הלכה א' דאם ממחה חמץ ושותה שיעורו בכזית ובפ"ט ממאכלות אסורות הלכה א' לענין בב"ח דמצטרף לכזית, משמע דגם חלב שיעורו בכזית, דכל דלא שוו שיעורייהו לא מצטרפי, ובפ"י מה' תרומות הלכה ב' לענין קרן וחומש שיעור שתיית תרומה בכזית גם הק' סתירת דברי החינוך דשם במצוה קמ"ח בדם פסק בכזית ובמצוה קנ"ד גבי בהמה טמאה כ' השותה מחלבה רביעית חייב. גם הקשה סתירת דברי הש"ס דבכריתות כ"ב, איתא דשיעור דם בכזית ואילו ביבמות קי"ד: איתא להדי' דדם צריך רביעית והוא פלא והפלא עיי"ש (ומצאתי בש"ס חולין פ"ז: דדם שיעורו בכזית לענין אכילה עיי"ש) והנלע"ד הקלושה והרטושה, דהא דשיעור משקין ברביעית היינו דוקא בא' מז' משקין המכשירין לקבל טומאה המבוארים במס' מכשירין פ"ו (מ"ד) ובפ"א מתרומות (מ"ב) ובשו"ע א"ח סי' קנ"ח סעיף ד', הני הוא דהוי משקין לענין זה שיהי' שיעורן ברביעית, משא"כ שאר מי פירות שאין עליהם תורת משקה לענין הכשר, דינם בכזית דהוי כאוכל, וכן לענין שבת אינו חייב רק על סחיטת זיתים וענבים, משום דסחיטת שאר פירות הוי כמפרק אוכל מאוכל כמ"ש בשו"ע הרב ז"ל הטעם בריש סי' ש"כ סעיף א', הנה דמי פירות שאינם מז' משקין תורת אוכל עליהם. וכן דעת הראב"ד ז"ל דכל מי פירות שאינם מז' משקין אף שאין מטמאין בתורת משקה מ"מ מקבלים טומאה בתורת אוכל כמו שביאר דעתו בצל"ח פ"ק דפסחים בסוגי' דר"ח סגן הכהנים אות פ"א עיי"ש, ואף דדעת הרמב"ם ז"ל דאינם מקבלים טומאה כלל, היינו דגזוה"כ בטומאה שאינם מק"ט דאינם בכלל כל האוכל אשר יאכל, משום שאין דרך אכילתן בכך כדאי' פ"ב דפסחים (ל"ג ע"ב) דחשיב שלכד"א, או מטעם אחר, אבל זה מודה הרמב"ם דחשיבי אוכל ולא משקה, כמו דקימ"ל לענין שחיטה בשבת דאינו חייב רק על סחיטת זיתים וענבים כדאי' שבת קמ"ה. והיא הלכה רווחת בכל הפוסקים באין חולק. הנה דכל מי פירות חשיב מין א' עם הפרי עצמה כמ"ש הרב ז"ל הנ"ל, דחשיב מפרק אוכל מאוכל, ואם לא הוי נחשב אוכל ודאי הוי חייב משום מפרק דלאו דוקא במשקה יש חיוב מפרק, דהרי מפרק תולדה דדש ודש הוא מפרק דלאו מפסולת, ומינה ילפי' לזיתים וענבים, הנה דילפי' מפרק משקה מאוכל, ממפרק אוכל מפסולת, וא"כ ה"ה לכל מפרק מין מדבר שאינו מינו דחשיב מפרק, ואם מי פירות לא הוי שם אוכל עליהם, ודאי הוי חשיב מפרק דמפרק דבר שאינו אוכל מאוכל, וע"כ כמ"ש הרב ז"ל דחשיב מפרק אוכל מאוכל, וא"כ ה"ה דחשיב אוכל לענין שיעור כזית וכו' וכו' יתיישב מה דביבמות קיד. אי' דדם

שיעורו ברביעית ובכריתות כ"ב. דשי דיבמות קי"ד. קאי על דם שחיטה, ו אינו מכשיר כמפורש במשנה פ"ו דמו אינו מכשיר, רק דם שחיטה וא"כ בכ אינו דם שחיטה ואינו מכשיר, וא"כ : ה"ב בס"ד, גם א"ש סתירת דברי הח שם קאי על דם שאינו דם שחיטה רק או קאי על דם בהמה וחי' ועוף הט דמכשירין (מ"ה) דל"ח משקה רק דם בכזית, ועי' רש"י עירובין ד' ע"ב ד"ה ג"כ דדם שיעורו בכזית וקאי ג"כ על ז לענין חלב דשיעורו ברביעית, דחלב ע"כ שיעורו ברביעית.

וכזה א"ש נמי דברי הרמב"ם, דו של ערלה וכלאי הכרם כתב דשיעורו משקין, וכן בכל המקומות שכתב רביעי' מה שבפסק בפ"ו ממא"ס לענין דם דו דם הקזה או דם בהמה חי' ועוף הטמ. חמץ ושותה שיעורו בכזית א"ש בפש תורת משקה דאינו מז' משקין ע"כ שיו בב"ח דמצטרף לכזית, קאי בחלב הנג ואפילו אחר שסחט החלב מן הבשר א בבשר פעם א' כמ"ש בשו"ע הרב ז"ל כ בכה"ג בחלב שסחטו מן הבשר מצטר משקה.

עוד י"ל דכיון דבשר הוא אוכל וז שיעורו ברביעית, לא משכח"ל שיתחי שיעורייהו להדדי לא מצטרפי, וכן לענין האוכל והשותה אין מצטרפיין וכן פסק אחרונה דהאוכל והשותה אין מצטרפיין מ לומר דלאו זה דבב"ח שאני מכל הלארין ועוד אי תימא דלא משכח"ל שיהי' בו כ לר"י דחצי שיעור אסור מה"ח הטעם משו חזי לאיצטרופי, דכמה שיאכל מ"מ לא יצ מותר לגמרי, ולא משכחת לה לאו דבב"ח בהכרח לומר דשוו שיעורייהו וא"כ מסתב

שיעורו ברביעית ובכריתות כ"ב. דשיעורו בכזית, ולהנ"ל א"ש בפשיטות, דהא דיבמות קי"ד. קאי על דם שחיטה, דזהו מז' משקין המכשירין, אבל שאר דם אינו מכשיר כמפורש במשנה פ"ו דמכשירין (משנה ה') דדם מגפתה ודם הקזה אינו מכשיר, רק דם שחיטה וא"כ בכריתות שם מפורש דקאי על דם הלב וזה אינו דם שחיטה ואינו מכשיר, וא"כ אין תורת משקה עליו ע"כ שיעורו בכזית וז"ב בס"ד, גם א"ש סתירת דברי החינוך הנ"ל, דבמצו' קמ"ח פ' דדם בכזית, שם קאי על דם שאינו דם שחיטה רק דם האיברים או דם הלב או דם מגפתה, או קאי על דם בהמה וחי' ועוף הטמאים דזה אינו מכשיר כדאי' שם בפ"ו דמכשירין (מ"ה) דל"ח משקה רק דם בהמה חי' ועוף הטהורים ע"כ שיעורו בכזית, [ועי' רש"י עירובין ד' ע"ב ד"ה רוב וכו' וסוכה ו' ע"א ד"ה רוב וכו' כ' ג"כ דם שיעורו בכזית וקאי ג"כ על דם הנ"ל] ואילו במצו' קנ"ד כתב החינוך לענין חלב דשיעורו ברביעית, דחלב לעולם חשיב משקה שהוא מז' משקין ע"כ שיעורו ברביעית.

→ ובזה א"ש נמי דברי הרמב"ם, דבפס"ו מהל' מאכלות אסורות לענין יין של ערלה וכלאי הכרם כתב דשיעורו רביעית, דשם בין איירי שהוא מז' משקין, וכן בכל המקומות שכתב רביעית קאי על דבר שתורת משקה עליו אבל מה שבפסק בפ"ו ממא"ס לענין דם דשיעורו בכזית קאי ג"כ על דם הלב או דם הקזה או דם בהמה חי' ועוף הטמאים. ומש"כ בפ"א מחו"מ דאם ממחה חמץ ושותה שיעורו בכזית א"ש בפשיטות, דחמץ שנתמחה ודאי אין עליו תורת משקה דאינו מז' משקין ע"כ שיעורו בכזית, ומה שפסק הרמב"ם לענין בב"ח דמצטרף לכזית, קאי בחלב הנבלע בבשר, דבטל תורת משקה ממנו ואפילו אחר שסחט החלב מן הבשר אין עליו תורת משקה כיון שהי' נבלע בבשר פעם א' כמ"ש בשו"ע הרב ז"ל סי' קנ"ח ס"ו ובקו"א שם סק"א, ואיירי בכח"ג בחלב שסחטו מן הבשר מצטרף עם הבשר לכזית דאין עליו תורת משקה.

→ עוד י"ל דכיון דבשר הוא אוכל ושיעורו בכזית, אם תרצה לומר דחלב שיעורו ברביעית, לא משכח"ל שיתחייב על בשר בחלב, דכל דלא שוו שיעורייהו להדדי לא מצטרפי, וכן לענין יוה"כ אי' בפ' יוה"כ (יומא ע"ג ע"ב) האוכל והשותה אין מצטרפין וכן פסק המג"א סי' ר"י ס"ק א' לענין ברכה אחרונה דהאוכל והשותה אין מצטרפין משום דלא שוו בשיעורייהו, וזה דוחק לומר דלאו זה דבב"ח שאני מכל הלאוין שבתורה דלא משכח"ל בי' מלקות, ועוד אי תימא דלא משכח"ל שיהי' בו כשיעור, א"כ יהי' מותר לגמרי, דאפי' לר"י דחצי שיעור אסור מה"ת הטעם משום דחזי לאיצטרופי, ובב"ח דל"ש בי' חזי לאיצטרופי, דכמה שיאכל מ"מ לא יצטרף ויהי' פחות מכשיעור, א"כ יהי' מותר לגמרי, ולא משכחת לה לאו דבב"ח כלל אפי' לענין איסור גרידא. וא"כ בהכרח לומר דשוו שיעורייהו וא"כ מסתבר יותר שיהי' גם שיעור חלב בכזית

גור שתיית כל איסורין
 זבים ורביעית יין חייב
 מע"ש או שתה ממנו
 פ"ו ממאכלות אסורות
 זות כ"ב. דלב בהמה
 א' דאם ממחה חמץ
 לענין בב"ח דמצטרף
 יעורייהו לא מצטרפי,
 גיית תרומה בכזית גם
 בכזית ובמצוה קנ"ד
 הקשה סתירת דברי
 ביבמות קי"ד: איתא
 תי בש"ס חולין פ"ז:
 ושה והרטושה, דהא
 בשירין לקבל טומאה
 (ב) ובשו"ע או"ח סי'
 חן ברביעית, משא"כ
 י' דינם בכזית דהוי
 זבים, משום דסחיטת
 ז"ל הטעם בריש סי'
 יכל עליהם. וכן דעת
 טמאין בתורת משקה
 על"ח פ"ק דפסחים
 הרמב"ם ז"ל דאינם
 ט' דאינם בכלל כל
 פ"ב דפסחים (ל"ג)
 מב"ם דחשיבי אוכל
 רק על סחיטת זיתים
 ים באין חולק. הנה
 ז"ל הנ"ל, דחשיב
 משום מפרק דלאו
 ש ודש הוא אוכל
 זקה מאוכל, ממפרק
 דחשיב מפרק, ואם
 דמפרק דבר שאינו
 מאוכל, וא"כ ה"ה
 זות קיד. אי' דדם

כמו הבשר דאוכל יותר חשיב ממשקה כמ"ש הרב ז"ל בסדר ברכת הנהנין וא"כ יותר סברא שיגרר המשקה אחר האוכל ולא להיפך.

גם י"ל כיון דאינו חייב על חלב לבד רק על צירוף בב"ת, והיינו על טעם מורכב מבב"ח וכבר כתבו הטבעיים דכל דבר מורכב יש בו רוח שלישי שלא הי' בזה בפ"ע ולא בזה בפ"ע, וה"נ טעם מורכב מבב"ח הוא טעם חדש שאינו לא בבשר לבד ולא בחלב לבד וא"כ דומה למי פירות שהוא טעם חדש ולא חלב ואין החיוב מפאת טעם חלב שבו רק מחמת טעם חדש המורכב משניהם יחד וטעם זה אין תורת משקה עליו ודר"ק:

ומש"כ הרמב"ם פ"י מה' תרומות דשתית יין של תרומה לענין קרן וחומש שיעורו בכזית, לענ"ד אין זה רק לענין תשלומי קרן וחומש אבל לענין חיוב מיתה כמזיד שיעורו ברביעית, וסמך לזה מפ"ח דתרומות מ"ט ומשנה י' ומייתי לה פסחים ט"ו, חבית של תרומה שנשתברה בגת העליונה, מדה ר"א ור"י שאם יכול להציל ממנה רביעית בטהרה יציל וכו', הנה דזה שיעור של חשיבות בין של תרומה רביעית, ואם הי' דינו כאוכל לכ"ד גם לענין חשיבות, הי' שיעורו בכזית כעין דאמרי' בביצה כ"ה. לענין אוכל נפש בהמה מסוכנת לא ישחוט א"כ יכול לאכול ממנה כזית בשר מבעוד יום, ומדלתי חשיבות יין של תרומה בשיעור רביעית דוקא, ש"מ דיינו כמשקה ולא כאוכל, וא"כ הי"ה לענין חיוב מיתה שיעורו ברביעית, והא דלענין קרן וחומש שיעורו בכזית נראה דלענין תשלומין אמרי' אחשבי' וחשיב כאלו יש בו כשיעור רביעית, וכעין דאמרי' בפ"ק דקדושין (ח' ע"א) דר' כהנא שקיל סודרא בפדיון הבן אמר לדידי שוי לי, וכמ"ש הר"ן שם דלענין קדושין בפחות משו"פ ל"ש לדידי שוי לי, כיון דאין בו דין ממון לא מהני לדידי שוי לי לעשות דבר שאינו ממון ממון ודוקא לענין פדיון הבן דשוה פרוטה רק שאינו שוה הי' סלעים מהני לדידי שוי לי להוסיף על שיעורו עיי"ש, ובר"ן קדושין י"ב, גבי שמא שו"פ במדי כתב דזה מועיל שתוכל האשה לומר לדידי שוי לי, דכשאיין בו פרוטה כלל לא מצוי למימר לדידי שוי לי, אבל כששו"פ במדי יכולה לומר לדידי שוי לי, כיון שיש עלי' חשיבות ממון באיזה מקום והכ"נ כשאין בו כזית דאין בו שיעור של חשיבות כלל לא מהני אחשבי' להחשב שיש בו כשיעור רביעית אבל ביש בו כזית שהוא קצת שיעור של חשיבות [ויש דיעות לענין ברכה אחרונה דשיעור משקין בכזית], שוב מהני אחשבי' להוסיף על שיעורו שיחשב כאלו יש בו רביעית.

וענין לדידי שוי לי לא מצינו רק לענין ממון, משא"כ לענין חיוב עונש לא מצינו זה, וראוי לזה דהרי החכם צבי (סי' פ"ו) כתב דהא דחצי שיעור אסור מה"ת הוא מצד אחשבי', והסכים לדבריו הרב ז"ל מלאדי בסי' תמ"ו בקו"א, ומ"מ אין בו חיוב, הנה דסברת אחשבי' לא מהני לענין חיוב, והסברא

לוה י"ל כמ"ש רש"י גיטין (ג"ג ע"ו) כפרת חטאת שהכניסה לרבקה שתינו לא מחייבי' ליה, הכ"נ לענין חיוב מיו תשלומי קרן וחומש הם כפרה, ובעוד כדיוני שמים, הי"נ תשלומי כפרה דומה ועי' ב"ח סי' תמ"ב דלענין איסור לא אנ

והנה בזה"ק תרומה קנ"ג. ד"ה וגו' עד לא אכיל ב"נ לשבעא לא יבו ב"נ אלא כזית ורעותי' איהו עלי' וישו אקרי דכתי' פותח את ידי וגו' לכל רעותא רשוי על האי מיכלא שבעא אי וכי עיי"ש ולכאורה קשה כיון דהרצו' מכזית ושוי רעותי' על האי מיכלא יתחי ולהר"ן הנ"ל א"ש, דענין הסברא זה כעין סברת לדידי שוי לי ע"כ בע אבל פחות מכזית דומה לפחות משו לדבריו הנ"ל.

ומצינו עוד חידוש בענין חיוב והוא מש"כ הרמב"ם פ"י מה' תרומות משלם את הקרן ואינו משלם את תרומה לאו בת שתי' הוא מחמת איסו נזיר זר יתחייב מיתה, ואפי' נימא דגם בכזית, יש לחלק בין תרומה לשאר אי הי' דסובין של ישנות מותרות נוהג ב משנה ו': מגורה של תרומה שפונה מ ומלקט א' א', אלא מכבד כדרכו ונ שנשפכה אין מחייבין אותו להיות יוד בחולין, ושם משנה ח': המערה מכר ל וכיון דמשערין בתרומה כמו שאדם נ לזרים, הי"ה לתומרא דכל שחשיב אצל לשתות פחות מרביעית, דמלא לוגמא בפוסקים באו"ח סי' ער"א סעיף י"ג וב ברכה אחרונה יש דיעות דסגי בכזית, מדרך שהוא נוהג בחולין, אבל לענין ש

בענין קידוש בשבת בבוקר על יי"ש

יא

לזה י"ל כמ"ש רש"י גיטין (נ"ג ע"א ד"ה ותרוש וכו') לענין עושה מלאכה בפרת חטאת שהכניסה לרבקה שתינוק ותדוש דפטור כדיני אדם, דאמחשבה לא מחייבי ליה, הכ"נ לענין חיוב מיתה ומלקות אמחשבה לא מצי מחייבי, אך תשלומי קרן וחומש הם כפרה, ובעושה מלאכה בפרת חטאת אמרי' שם דחייב כדיני שמים, ה"נ תשלומי כפרה דומה לחיוב כדיני שמים דחייב אף במחשבה, וע' ב"ח סי' תמ"ב דלענין איסור לא אמרינן אחשבי.

→ והנה בזה"ק תרומה קנ"ג. ד"ה פתח ר"ח ואמר ואכלת ושבעת וברכת וגו' עד לא אכיל בינ' לשבעא לא יברך לי' לקוב"ה וכו', אלא אפי' לא ייכיל בינ' אלא כזית ורעותי' איהו עלי' וישוי לי' להאי מיכלא עיקרא דמיכלא, שבעא אקרי דכתי' פותח את ידי' וגו' לכל חי רצון, אכילה לא כתי' אלא רצון האי רעותא דשוי על האי מיכלא שבעא אקרי, ואפי' דלית קמי' דבינ' אלא וכו' כזית וכו' עיי"ש ולכאורה קשה כיון דהרצון משוי לי' לשבעא, א"כ אפי' אכל פחות מכזית ושוי רעותי' על האי מיכלא יתחייב ברהמ"ז.

ולהר"ן הנ"ל א"ש, דענין הסברא שכתב בזה"ק דע"י רעותי' מקרי שבעא, זה כעין סברת לדידי שוי לי ע"כ בעי' עכ"פ כזית ואז מועיל לדידי שוי לי, אבל פחות מכזית דומה לפחות משו"פ דלא מהני לדידי שוי לי, וזה ראי' לדבריו הנ"ל.

→ ומצינו עוד חידוש בענין חיוב קרן וחומש שאינו נוהג בכל האיסורין, והוא מש"כ הרמב"ם פ"י מה' תרומות הי"א דנוזר ששתה יין של תרומה בשוגג משלם את הקרן ואינו משלם את החומש וכי' הכס"מ משום דבלאו איסור תרומה לאו בת שתי' הוא מחמת איסור נוזרות, ובודאי לענין מזיד אם ישתה נוזר זר יתחייב מיתה, ואפי' נימא דגם לענין חיוב מיתה שיעור שתיית תרומה בכזית, יש לחלק בין תרומה לשאר איסורין, משום דתנן פ"א דתרומות משנה ה' דסובין של ישנות מותרות נוהג בתרומה כדרך שהוא נוהג בחולין, ושם משנה ו': מגורה של תרומה שפונה ממנו חיטי תרומה אין צריך להיות יושב ומלקט א' א', אלא מכבד כדרכו ונותן לתוכו חולין, וכן חבית של שמן שנשפכה אין מחייבין אותו להיות יושב ומטפח, אלא נוהג בה כדרך שנוהג בחולין, ושם משנה ח': המערה מכד לכד ונוטף שלש טיפין נותן לתוכה חולין, וכיון דמשערין בתרומה כמו שאדם נוהג בחולין אפי' לקולא להתיר השאר לזרים, ה"ה לחומרא דכל שחשיב אצל בני' אשתיה חייב עלי', ודרך בני אדם לשתות פחות מרביעית, דמלא לוגמא באדם בינוני הוא פחות מרביעית כדאי' בפוסקים באו"ח סי' ער"א סעיף י"ג ובהל' יו"כ סי' תרי"ב סעיף ט' וגם לענין ברכה אחרונה יש דיעות דסגי בכזית, ע"כ לענין תרומה גם כזית חשיב שתי' כדרך שהוא נוהג בחולין, אבל לענין שתיית שאר איסורין העיקר תלוי אם הוא

בסדר ברכת הנהנין

הח, והיינו על טעם רוח שלישי שלא טעם חדש שאינו טעם חדש ולא המורכב משניהם

תרומה לענין קרן וחומש אבל לענין ות מ"ט ומשנה י' גליונה, מורה ר"א ה דזה שיעור של גם לענין חשיבות, ש בהמה מסוכנת הדתלי חשיבות יין כאוכל, וא"כ ה"ה יעורו בכזית נראה י"ר רביעית, וכעין בפדיון הבן אמר פ"ש לדידי שוי דבר שאינו ממון ה' סלעים מהני גבי שמא שו"פ ין בו פרוטה כלל גר לדידי שוי לי, כזית דאין בו כשיעור רביעית עות לענין ברכה שיעורו שיחשב

לענין חיוב עונש הא דחצי שיעור לאדי בסי' תמ"ו ין חיוב, והסברא

מכלל ד' משקין שיעורו ברביעית, ואם אינו מז' משקין דינו כאוכל ושיעורו בכזית:

ולפי האמור מקום יש בראש לומר דלענין י"ש שיעורו לכרכה אחרונה בכזית כדעת הט"ז, ולא מטעמי רק משום דיי"ש הוא מי פירות ואינו מז' משקין, רק או מתפוחי אדמה או משעורין או שאר מי פירות, ואפי' אם יש בו מעט מים אזלינן בתר רוב, וכ"כ הפמ"ג סי' קנ"ח לענין טיבולו במשקה, דכל שהרוב מי פירות בטל מעט מים ברוב ואין בו דין טיבולו במשקה, ומי פירות שאינן מז' משקין דינו כאוכל ושיעורו בכזית לכו"ע, ולפי"ז עולה יפה מנהג ישראל לקדש ביום ש"ק על צלוחית קטן של יי"ש, דהנה במג"א סי' תפ"ו ד"ה בכריתות וכו' פ"י לענין מרור דרבנן שיעור כזית הוא כשליש ביצה, ולענין מצה דאורייתא שיעורו כחצי ביצה, דבד"ת הלך אחר המחמיר ובדברי סופרים הלך אחר המיקל עיי"ש וא"כ לענין קידוש ביום דאינו אלא דרבנן, יש לסמוך ג"כ על הדיעה דשיעור כזית הוא שליש ביצה, וכל צלוחית קטן מחזיק כזה כידוע:

עוד נלע"ד לחוק דברי הט"ז הנ"ל, דביי"ש שהדרך לשתות מעט לא צריך שיעור ומה שהק' דיש יינות חזקים ומ"מ שיעורן ברביעית, נלע"ד ליישב ואקדים לבאר סברת הט"ז, לפמ"ש בזה"ק תרומה באוכל כזית צריך לברך ברהמ"ז דרעותא דשוי על מיכלא שבצא אקרי, והקשיתי דא"כ אפי' פחות מכזית נמי, ותירצתי דסברת הזה"ק היא כעין לדידי שוי לי זה ל"ש רק ביש בו כשיעור אוכל כמ"ש הר"ן דכפחות משו"פ לא אמרינן לדידי שוי לי ולפי"ז היינו דוקא בדבר שכל העולם אין אומרים לדידי שוי לי, דרוב העולם אוכלים כדי שביעה, וכן הוא ברוב הפעמים רק לפרקים אוכל רק כזית, או לא אמרינן לדידי שוי לי בפחות משיעור, דבטלה דעתו אצל כל אדם, אבל ביי"ש שדרך כל העולם לשתות רק מעט, וכל העולם אומרים לדידי שוי לי, בזה לא מצינו דניכעי שיעור דהרי כיוצא בה בשוי ממון אם כל העולם יסכימו שיהי' שו"פ בודאי דין שו"פ יש לו, והכ"נ באוכל אם כל העולם מסכימים למשווי אוכל דין אוכל יש עליו, זהו סברת הט"ז, וא"כ לק"מ מ"ן, דדוקא ביי"ש שכל מין זה אין דרכו לשתות כשיעור, חל עליו שם אוכל בפחות משיעור, אבל מין יין דרכו לשתות כשיעור, וזה דרך רוב שתית יין, אף שמין זה כפרט חזק שאין שותין אותו כשיעור, מ"מ המיעוט נגרר אחר רוב אותו המין וחשיב עדיין מין יין דדרכו לשתות דוקא רביעית, ובפחות מרביעית במשקה הוי כפחות מכזית באוכל ול"ש לדידי שוי לי, ע"כ ביין לעולם בעינן רביעית, אבל ביי"ש שכל המין אין דרך לשתותו רביעית, שפיר חשיב שם משקה עליו גם בפחות מרביעית.

ובהאי ענינא ראיתי במעשה אורג להגה"ק מקאמארגא ז"ל בסוף פ"ק דמכשירין דיי"ש שיש בו רוב אוכלין, לא חשיב משקה ואסור לקדש עליו,

ועי"כ כוונתו שנמשך רובו מאוכלין כ היפך דברנו לגמרי מקצה לקצה, דלד כשהוא עשוי רובו מאוכלין.

הג"ר ארי' ליב מלין זצ"ל

הגאון ר' ארי' ליב מלין זצ"ל ראש בגרודנא אצל הגאון ר' שמעון שקאן ונתקרב להמשגיח הגה"צ ר' ירוחם ל בדרכי המוסר. בעת שהייתו בשי מבריסק זצ"ל. היה נחשב להארי ש אח"כ כשהישיבה היתה בגולה בשאנ בעומק הבנותו בסוגי' לברר כל דבר ע הקים הישיבה הגדולה בית התלמוד ומעריציו הרבים עד שנפטר בשנת כתביו המרובים שהשאיר אחריו על הרא

בדין מת מצוה

כתב הרמב"ם בפ"ה מהל' נזקי מקומו ונקבר במקום שימצא בו שלא המדינה אבל אם נמצא על המצר או עכ"ל. ובגמ' עירובין י"ז ב' וכן בב"ק באיסרטיא מפנהו לימין או לשמאל, דקוברו במקום הסמוך לשדה וכ"כ ד ה"ז וז"ל קוברו לאיזה צד שירצה, וא" לבית הקברות ועי' בלח"מ שכבר העי דוקא וצ"ע.

ונראה דבעצם הדין דמת מצוה קבורה לקוברו על אתר ומשו"ה קנה מקום שימצא, או די"ל להיפוך דדין ממונות שתיקן יהושע כמו שאר תקן שמקומו שייך לו בתורת קבר ולכן כ אתר, ונראה דבגמ' בעירובין ובב"ק שו מהך ברייתא דמפנהו לאיזה מקום שיר ומשני דבמוטל על המצר עסקינן יעו

וע"כ כוונתו שנמשך רובו מאוכלין כגון מתפוחי אדמה וכדומה, וא"כ הוא היפך דברנו לגמרי מקצה לקצה, דלדבריו ז"ל אפי' על רביעית אין מקדשין כשהוא עשוי רובו מאוכלין.

L

הג"ר ארי' ליב מלין זצ"ל

הגאון ר' ארי' ליב מלין זצ"ל ראש ישיבת בית התלמוד למד בצעירותו בגרודנא אצל הגאון ר' שמעון שקאף זצ"ל. משם נסע ללמוד בישיבת מיר ונתקרב להמשגיח הגה"צ ר' ירוחם ליבוביץ זצ"ל ונהי' לתלמיד מובהק שלו בדרכי המוסר. בעת שהייתו בישיבת מיר עשה תקופה אצל הגאב"ד מבריסק זצ"ל. היה נחשב להארי שבחבורה עוד בישיבת מיר בליטא וגם אח"כ כשהישיבה היתה בגולה בשאנכי. מיוחד הי' במינו בכח החידוש שלו, בעומק הבנתו בסוגי' לברר כל דבר על בוריו. בבואו לארה"ב אחרי המלחמה הקים הישיבה הגדולה בית התלמוד והרצה שעוריו ושיחות מוסר לתלמידיו ומעריציו הרבים עד שנפטר בשנת תשכ"ב. המאמר המובא הוא מתוך כתביו המרובים שהשאיר אחריו על כל השי"ס ורואה בזה אור הדפוס בפעם הראשונה.

בדין מת מצוה קנה מקומו

כתב הרמב"ם בפ"ה מהל' נזקי ממון ה"ג וכן התנה שמת מצוה קונה מקומו ונקבר במקום שימצא בו שלא יהא מוטל על המצר ולא בתוך תחום המדינה אבל אם נמצא על המצר או שהי' בתוך התחום מביאו לבית הקברות עכ"ל. ובגמ' עירובין י"ז ב' וכן בב"ק פ"א ב' איתא בברייתא המוצא מת מוטל באיסרטיא מפנהו לימין או לשמאל, ופי' שמפנהו לכל רוח שירצה, ומשמע דקוברו במקום הסמוך לשדה וכ"כ הרמב"ם להדיא בפ"ח מהל' טומאת מת ה"ז וז"ל קוברו לאיזה צד שירצה, וא"כ צ"ע בד' הרמב"ם כאן שכתב שמביאו לבית הקברות ועי' בלח"מ שכבר העיר בזה וכתב דד' הרמב"ם כאן הוא לאו דוקא וצ"ע.

ונראה דבעצם הדין דמת מצוה קנה מקומו יש לעי' אם זהו דין חיוב קבורה לקוברו על אתר ומשו"ה קנה מקומו ונתנו חכמים רשות לקוברו בכל מקום שימצא, או די"ל להיפוך דדין מת מצוה קנה מקומו הוא דין מדיני ממונות שתיקן יהושע כמו שאר תקנות, ותיקן בזה דמת מצוה קנה מקומו שמקומו שייך לו בתורת קבר ולכן כבר אסור לטלטלו כיון דיש לו קבר על אתר, ונראה דבגמ' בעירובין ובב"ק שם מקשה על הדין דמת מצוה קנה מקומו מהך ברייתא דמפנהו לאיזה מקום שירצה, ורוצה הגמ' להוכיח דלא קנה מקומו ומשני דבמוטל על המצר עסקינן יעו"ש, והנה לפי"מ דס"ד דלא קנה מקומו

כאוכל ושיעורו
לכרכה אחרונה
פירות ואינו מזו
ואפי' אם יש בו
ז' במשקה, דכל
שקה, ומי פירות
עולה יפה מנהג
א"ס תפ"ד ד"ה
צה, ולענין מצה
די סופרים הלך
יש לסמוך ג"כ
ז' כזה כידוע:
מעט לא צריך
נלע"ד ליישב
ית צריך לברך
א"כ אפי' פחות
ל"ש רק ביש
שוי לי ולפ"ז
העולם אוכלים
או לא אמרינן
ל' ביי"ש שדרך
בזה לא מצינו
ז' שיהי שוי"פ
למשווי' אוכל
יי"ש שכל מין
ה', אבל מין יין
רט חזק שאין
שיב עדיין מין
כפחות מכזית
ל' ביי"ש שכל
ז' גם בפחות
ל' בסוף פ"ק
לקדש עליו,

בעוהש"ת

עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ

שו"ת

נשמת שבת

מל שרה

חלק ב'

בולל בירודי הלכות בהלכות שבת המצויים

(השייכים לשו"ע סי' רע"א - ש')

כל אלה חוברו יחדיו בעזרת ד' יתברך ויתעלה

ע"י הצעיר באלפי

ישראל דוד הארפענעם

רב דביהמ"ד "ישראל והזמנים"

ומו"צ בבית הוראה שע"י התאחדות הרבנים

מח"ס ישראל והזמנים ג"ח, שו"ת זיברך דוד ב"ח

ספר חינוך ישראל, ס' נשמת ישראל

שו"ת מקדש ישראל, וש"ס

ברוקלין ניו - יורק שבט שנת תשס"ה לפ"ק

דפוס "הכתב"

ועיין עוד בדבריו (בסי' תע"ב סכ"ט) דחמר מדינה היינו "משקין חשובין שהם באותו העיר במקום יין", כגון מי דבש במקומות שרגילין לשתות, אבל לא שאר משקין הגורעין כגון מי תפוחים (שקורין עפ"ל-טראנק) ומי זנגביל (שקורין אינגב"ר-וואסער) ומי שורש (שקורין לאקרויץ) שאע"פ שרוב שתיית הבינונים באותה העיר הוא ממשקה הללו, מ"מ כיון שאינן משקין חשובין הרי הן כמו מים שאף שרוב שתיית העיר הוא מים אין נוטלין אותן לכוס של ברכה יעו"ש, וע' בס' ברכת הבית (שער מ"ז ס"ב) שחולק על החי"א שמתיר בשעה"ד להבדיל על משקה קוואס, דלא חשיב חמר מדינה אלא משקין ששותין אותו במקום יין, לא במשקין ששותין במקום מים דהוי בכלל מים, ואפילו בדיעבד לא יצא.

וע' בס' קצוה"ש (סי' קצ"ז בבדה"ש סק"ז) דלדבריו חמר מדינה היינו משקין שקובעין סעודה עליו, דהיינו שמביאים אותו על השולחן בתוך הסעודה או לאחריה במקום יין, ועיין נמי בשו"ת לבושי מרדכי (מהדו"ת סי' מ"ח) דחמר מדינה היינו מה ששותין מחמת הסעודה ובתוך הסעודה, ומוכת מדבריו דאם שותין אותו גם לעצמן (אף ששותין אותו גם לצורך הסעודה) דלא מהני.

ג] משקה שמכבדים בו אורחים (כשמישיחים). בס' תולדות שמואל משם כמה גדולים דכל משקה שמכבדים בו אורחים הוי חמר מדינה, ועל כן טיי מתוק וקאפפ"ע הוי חמר מדינה, וכזה כ' בשו"ת אגר"מ (חאו"ח ח"ב סי' ע"ה) דחמר מדינה הוי משקה שמכבדים בו אורחים בשעה שיושבים ומשיחים עמו, ואינו כמים ששותין רק לצמאון, ועי"ש שעל כן בשעה"ד מקדשין על טיי וקפה וחלב.

ואגב בקונטרס מנהגי ותיקין שבס' זכור לרוד (להר"ד פרענקל ז"ל, ע' שמ"ו) מביא

מהחזו"א זצ"ל דבזמנינו כירה לא חשיב חמר מדינה מאחר שבזמנינו רוב שתיית בני אדם הוא מיצי פירות (יותר מאשר רגילים בבירה), אבל בקובץ מבית לוי (גליון ט' ניסן תשנ"ו) ע' כ"ו) מביא משם בעל שבט הלוי שליט"א שכירה (שחורה ולבנה) אולי גם בזמנינו עדיין אפשר להקל בזה.

***

סימן ק"ב

אשאלה - אם יין שרף חשיב חמר מדינה ומקדשין עליו [ושיעור צירוף השתייה].

תשובה - חשיב.

נחפשטה ההוראה דיין שרף חשיב חמר מדינה (עמג"א סק"ו) ויש לו כל המעלות של חמר מדינה הנ"ל.

אלא שבנוגע אי גביה בעינן נמי כוס המחזיק רביעית, ואי בעינן שישתה ממנו מלא לוגמיו (רוב רביעית) עיין בדברינו בסי' שצ"ה לגבי קידושא רבא דיזמא.

אלא שמבואר בא"ר (סוסקי"ג) דהיינו דוקא כשיכול לשתות "בהרבה פעמים" שלא בהפסק בינתיים מלא לוגמיו [וזה נמי כוונת השע"ת בסי' רפ"ט (סק"ג) שמביא משם הא"ר 'אא"כ יכול לשתות מלא לוגמיו שלא בהפסק בינתיים', ומש"כ בשע"ת כאן (סק"ז) משם הא"ר 'אא"כ יכול לשתות ב' פעמים מלא לוגמיו בלי הפסק', הוא ט"ס, וצ"ל בהרבה פעמים, וזה דלא כמו שמביא בערוה"ש כאן (סי"ג) משם הא"ר דדוקא כשיכול לשתות מלא לוגמיו "בבת אחת" ויוצא מדברי הא"ר דאף שבין הכל שוהה משך זמן עד ששותה שיעור מלא לוגמיו, מ"מ כיון שאינו מפסיק בין השתיית, אלא ששותה לגימות קטנות (מחמת חוזק הי"ש) ג"כ מהני ודוק, וצ"ע אי גם בסתם יין (חזק) אמרינן כן להא"ר.

עוד

משמע מהערוה"ש שם דדו חזק כל כך חשיב חמר מדינה י"ש החזק ביותר לא חשיב חו משום דאין רגילין לשתותו רק ביותר.

ודע דמדברי המג"א (סי' ער"ב) כל האחרונים המובאים בו דלא כס' ידי משה על מדרש רבה (סי' ער"ב סוסקי"ב) ובמחצה"ש"ק דברי המדרש שלעולם אין מקדע דלא מיקרי משקה שאינו אלא זיע התוס"ש סיים עלה שאין ללנו המדרש, ושכן המנהג פשוט, וכן בשו"ת בית יעקב (סי' * * *

סימן ק"ג

שאלה - אי שפיר דמי לקדע על כוס ח

תשובה - תלוי במחלוקת

הא' המובא ברכו דחמר מדינה היינו משקה המשכר וכ"כ בשו"ת שם משמעון (סי' י' על חלב שלנו שאינו מ

אבל לשיטה הב' דהוא משקה בסעודה מחמת הסעודה, ודרך בני"א (ובפרט אנשים צ בשעת הסעודה, אבל בשו"ת (מהדו"ת סי' מ"ח) כ' דחלב לא ח שהם שתיה מצד עצמן)

ולשיטה הג' דהוא משקה אורחים, נראה דלא מ לכבד בזה אורחים (ובשו"ת א ע"ה) כ' שעל חלב יש להק

לא חשיב חמר
בני אדם הוא
בבירה, אבל
שנ"ר ע"כ"ו
יט"א שבירה
עדיין אפשר

זמר מדינה
זר צירוף

הוראה דין
ה: (עמג"א
דינה הנ"ל.

ס המחוקק
המנו מלא
סי שצ"ה

ינ דוקא
ם" שלא
מי כוננת
ם הא"ר
בהפסק
ם הא"ר
מיו בלי
זה דלא
ה הא"ר
אחת"]
ה משך
מ כיון
לגימות
וצ"ע
ר.

עוד משמע מהערה"ש שם דוקא י"ש שאינו חזק כל כך חשיב חמר מדינה, יוצא דאילו י"ש החזק ביותר לא חשיב חמר מדינה, פי' משום דאז אין רגילין לשותותו רק לעתים מזומנים ביותר.

* **ודע** דמדברי המג"א (סי' ער"ב סוסק"ו) ושאר כל האחרונים המובאים בדברינו שם יוצא ולא כס' ידי משה על מדרש רבה המובא בתוס"ש (סי' ער"ב סוסק"ב) ובמחזה"ש"ק שם שכי' על פי דברי המדרש שלעולם אין מקדשין על יין שרף ולא מיקרי משקה שאינו אלא זיעה בעלמא, אבל התוס"ש סיים עלה שאין ללמוד הלכה מן המדרש, ושכן המנהג פשוט, וכן דחה סברא זו בשו"ת בית יעקב (סי' נ"ז).

* * *

סימן ק"ג

שאלה - אי שפיר דמי לקדש או להבדיל על כוס חלב.

תשובה - תלוי במחלוקת הנ"ל. לדיעה הא' המובא בדברינו בסי' ק"א דחמר מדינה היינו משקה המשכר, לא מהני חלב, וכ"כ בשו"ת שם משמעון (סי' י"ד) שאין לקדש על חלב שלנו שאינו משכר.

אבל לשיטה הב' שהוא משקה ששותין אותו בסעודה מחמת הסעודה, נראה דמהני, דרך בני"א (ובפרט אנשים צעירים) לשותותו בשעת הסעודה, אבל בשו"ת לבושי מרדכי (מהדו"ת סי' מ"ח) כ' דחלב לא חשיב חמר מדינה שהם שתיה מצד עצמן (גם כן).

ולשיטה הג' שהוא משקה שמכבדים בו אורחים, נראה דלא מהני, דאין רגילין לכבד בזה אורחים (ובשו"ת אגו"מ ח"ב סי' ע"ה) כ' שעל חלב יש להקל בשעה"ד).

ובעינינו מצאתי בשו"ת דברי ישראל (וועלק, סי' פ"י) שהעיד לפניו זקן אחד שזקנו ז"ל שהיה חד מבי דינא רבא דביד"צ של הגה"ק בעל ישמח משה ז"ל היה נוהג תמיד להבדיל על כוס חלב, וכן מצאתי משם הראגאטשאווע"ד זצ"ל שהביא ראיה מגמרא (כריתות דף יג:) דחלב מיקרי משקה המשכר.

אבל כ' דלהגר"ח מוולאזין ז"ל לא מהני, דלדידיה בעינן דייקא משקה שיש בו אלקוהול, וכ"כ בשו"ת נטע שורק (או"ח סי' י') דחלב לא נקרא חמר מדינה ואין להבדיל עלה, והסכים עמו בשו"ת תורת יקותיאל (מהדו"ת סי' כ"ג), וכן וראיתי בס' יד כהן (ח"ב בסופו אות כ"ח) שמביא משמיה דהגה"ק בעל ויען יוסף מפאפא זצ"ל דחלב לא חשיב חמר מדינה, ואף בדיעבד אם הבדיל על חלב צריך לחזור ולהבדיל עם ברכה, וכנראה משום שאין הדרך לכבד בו אורחים, וכן קבע בשו"ת ברכות שמים (ח"א סי' פ"ג) ומביא שהגה"ק בעל מנחת אלעזר ז"ל אמר על רב א' שהבדיל על חלב שהוא קל שבקלים.

* * *

סימן ק"ד

שאלה - מהו לקדש או להבדיל על כוס "טיי" או "קפה" (קאווע) שחורה.

ומהו בקפה עם חלב.

תשובה - נחלקו הפוסקים בדבר. כ' בהלכות קטנות (ח"א סי' ט') שאין להבדיל על קאפ"ה דאין לקדש אלא על חמר מדינה "דמרוי ומשכר - דומיא דיין" יעו"ב (ולשיטתיה הנ"ל בסי' ק"א שיטה הא') וכ"כ בשו"ת רד"ל (סי' ד') דחמר מדינה היינו דוקא משקה המשכר והמשמח ושותין אותו כדרך משקה היין שקובעין בסעודת משתה ושמחה, ועל כן טיי וקאווע לא חשיב חמר מדינה (עוד שם דכן

לפי שיש להחזיקו כחומר המשכר

המוליכים סחורה מעיר לעיר, וכל מסחר שבעולם אינו נקבע כלל בתעשיית ויוצרת סחורה ההוא באותו המקום, רק על פי תנאי ההסעה, אדרבה רוב הסחורות המצוי בחנויות מגיעות ממרחקים (ועשו"ת ברכות שמים סי' פ"ג וצ"ע).

ואולי שסומכין על שיטת שו"ע הרב (סי' קפ"ב ס"ג) דמשקה החשוב כעין חשיבות יין בשאר כל המדינות אפילו אינו שתיית רוב אנשי העיר אלא שותין אותו לפרקים בלבד מפני חשיבותו מקדשין עליו יעו"ש.

והפרישה כ' שאין לקדש בשבת בבוקר על יין שרף כיון דדרך לשתות קודם הסעודה, על כן אינו ניכר שעכשיו הוא לשם קידוש, הובא ג"כ בפמ"ג (א"א סק"ג), ומשמע שמסכים עמו [ושעל כן אסור לו לאכול לעקיד] וכדומה כי אם אחר ברכת המוציא, דברכת המוציא הוא הקידוש עיי"ש], וכן בכתר ראש (אות צ"ד) מביא מהגר"ח מוולאזין ז"ל שאין לקדש בשבת שחרית על י"ש, אבל אין המנהג כדבריהם.

ובשו"ת ברכות שמים (ח"א סי' פ"ג) מביא שבאמת ראה אצל כמעט כל המדקקים כשאכלו אצל "קידוש" שהיו ממחינים עד שיקדש א' על יין, ואח"כ מקדשין הן על יין שרף (ועיי"ש בהוספה דבזמנינו שמצוי בכל בית יין או מיץ ענבים יש להחמיר לקדיש עליהם), מיהו יתכן שטעם המדקקים הנ"ל משום שאין רוצין לסמוך על קידוש של י"ש פחות משיעור רביעית, אבל אילמלי היו מקדשין על רביעית שלם של י"ש היו סומכין ע"ז אף לכתחלה.

אי בקידוש דשחרית בעינן ג"כ "חמר מדינה" ואולי שסומכין על תשו' נחלת שבעה (סי' ל"ה) דאפילו במקום דלא הוי י"ש חמר מדינה מקדשין עליו בשבת בבוקר, כיון דקידוש של שחרית אינו אלא להכירא לא בעינן שיהיה חמר מדינה

כוס קפ"ה חמלאו את הכוס על כל גדותיו כדי שיהיה "קידוש" במקום סעודה].

* * *

סימן שצ"ד

שאלה - מהו בשבת שחרית לעשות קידוש על יין שרף.

תשובה - כבר נתפשט המנהג להקל.

בעיקר הדבר לקדש על י"ש יש לדון ולפקפק הלא מבואר במג"א (סי' ער"ב סוסק"ו) שאין לקדש על יין שרף כי אם במדינות שרוב שתיית ההמון בכל יום הוא יין שרף, רבלא"ה לא חשיב י"ש חמר מדינה עיי"ש, ובזמנינו אצלינו אי אפשר לומר כן, שבמשך השבוע אין אנו רגילין בשתיית י"ש, ובאמת איתא בס' נמוקי אורח חיים ובס' דרכי חיים ושלום (אות ת"ג) שרק במקום שאין היין מצוי (כמו בפולין) שרוב שתיית ההמון הוא י"ש שרי לקדש על י"ש, אבל באונגארן (ששם מצוי יין כידוע) אין לקדש על י"ש [והצדיקים שקדשו על י"ש (ע' בדברינו בסימן שלאחר זה) דרו בפולין], ועל כן הגה"ק בעל מנח"א ז"ל עשה קידוש על יין ולא על י"ש, ועיין נמי בס' משמרת שלום (קידונו, סי' כ"ח) ובתולדות בעל הקול אריה זצ"ל (מכתב קל"ז אות ט') שהגה"ק מקאמארנא זי"ע הקפיד מאוד בזה.

וא"כ צ"ע בעירנו נוא יארק שג"כ היין מצוי תמיד איך מקדשין על יין שרף (ועוד שבאמת גם בסביבות עיר נוא יארק רבתי גדלים ענבים) ולא זה שקונים בקבוקים גדולים של יין או מיץ ענבים באופן שמצוי ומזומן לכל א' יין ומיץ, ובכלל נראה דבזמנינו לא שייך לקבוע כללא של מציאות היין בעיר באם יש ענבים גדלים סביבות העיר תוך מהלך יום אחד או לא, כיון שבזמנינו השיווק לחנויות הוא על ידי מכוניות הגדולות (לאסט-אוטוס בלע"ז)